

İLKOKUL ÖNCESİ YAŞTA ÇOCUĞU OLAN VE HİZMET AKDİNE TABİ ÇALIŞAN EBEVEYNLERE YÖNELİK BİR ESNEK ÇALIŞMA MODELİ VE BAZI TEŞVİK MEKANİZMALARI ÖNERİSİ

FLEXIBLE WORKING MODEL AND SOME INCENTIVE MECHANISMS PROPOSAL FOR PARENTS WHO WORK WITH SERVICE CONTRACT AND HAVE CHILDREN IN PRE-PRIMARY AGE

Ömer Ayhan AÇMAZ*

Özet

İstihdam bir devlete mali açıdan ekonomik girdiler sağlayan ana mekanizmalardan birisidir. Devlet istihdamdaki kişilerden prim ve vergi alır ve karşılığında kanunlarla tanımlanmış hizmetler sunar. İstihdamda, sosyal güvenlik sisteminden aylık almak suretiyle ayrılanlar hariç, bulunmayan nüfus ekonomik açıdan bağımlı nüfus olarak adlandırılır. Ekonomik olarak bağımlı nüfus oranı ne kadar fazla olursa kendilerine finansal anlamda bakan istihdamdaki kişiler üzerindeki maddi külfet o kadar artmasına ve devlet açısından da sosyal yardım sistemine ayrılan mali kaynakların artmasına sebep olmaktadır. İlkokul öncesi çocuk bakımı konusu özellikle çalışan kadınların istihdamda kalma ve çalışmayan kadınların ise istihdamda bulunma tercihlerini etkileyen en önemli faktörlerden birisidir. Ülkemizde kadın istihdamı düşük seviyededir ve araştırmalar bunun en önemli nedenlerinden birinin kadınların, çocuk bakımını da kapsayan ev işleriyle meşgul olmaları dolayısıyla istihdamda bulunmaması veya istihdamdan ayrılmaları olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Yapılan bu çalışma ile çocuklu çalışan ebeveynlere yönelik bir esnek çalışma modeli önerisi getirilerek hem çocuk bakımını belirli bir dönemden sonra sadece kadınların sorumluluğunda olmaktan çıkarmak hem de çocuk bakımının kadın istihdamının önünde kalıcı bir engel teşkil eden bir sorun olmasını önlemek amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Çalışan Ebeveynler, Kısmi Süreli Çalışma, Kadın İstihdamı, Prim ve Vergi Teşvikleri

Abstract

Employment is one of the main mechanisms that provide economic inputs to a state in fiscal terms. State receive premium and tax from people in employment and in return offers services defined in laws. Population not in employment is called economically dependent population, except those separated by receiving pension from social security system. The more economically dependent population ratio, the greater financial burden on their financially carers and in terms of state leads to an increase in the financial resources allocated to the social assis-

* Sosyal Güvenlik Uzmanı, Sosyal Güvenlik Kurumu, Aktüerya ve Fon Yönetimi Daire Başkanlığı, Ziyabey Cad. No:6 Ankara. e-posta: oacmaz@sgk.gov.tr, tel: 0312 207 87 01.

tance system. The topic “child care in pre – primary priod” is the one of the most important factor which effects women emplyees’ preference whether “to remain employment” and non – worker women’s preference “whether in employment or not”. Women employmet level is low in our country and researches clearly show that because of women are engaged in house works included child care they aren’t in employment or leave employment and this is one of the most important reason of women’s low employmet problem. With this study it is introduced a flexible working model proposal towards working parents and it is aimed that both to remove child care only under the responsibility of women after the certain priod and to prevent child care’s effect which is permanent obstacle on women employment.

Key words: Working Parents, Part Time Working, Women Employment, Premium and Tax Incentives

1. Giriş

Kadınların geçmiş yıllara nazaran istihdamda daha yoğun bir şekilde bulunmaları istihdam ve ekonomi anlamında olumlu sonuçlar doğursa da demografik açıdan yaşlanan nüfus sorununu beraberinde getirmiştir. Bunun nedeni özellikle çalışan kadınların daha az sayıda veya hiç çocuk yapmama eğiliminde olmalarıdır. Nüfusun yaşlanması zincirleme bir reaksiyon gibi genç nüfusun azalmasıyla istihdamın yeteri kadar beslenememesi, yaşlı nüfusa yapılan daha fazla sağlık harcaması gibi birçok sorunu doğurmuştur. Bu tarz sorunlara maruz kalan birçok ülke, özellikle gelişmiş ülkeler, çocuk sahibi olan çalışanlara yönelik esnek çalışma modelleri geliştirip uygulamak, yine bu durumdaki çalışanlara yönelik vergi, prim ve gelir teşvikleri sağlamak, doğum yapan kadın çalışanların ücretli izin sürelerini artırmak gibi düzenlemeler yaparak hem çalışan kadınları çocuk sahibi olduktan sonra istihdamda tutarak ekonomiye olumlu katkılar sağlamaya hem de doğurganlığı arttırmaya çalışmaktadırlar.

Ülkemiz henüz yaşlı nüfus sorunuyla karşılaşmış olmasa da hızla yaşlanan bir nüfus yapısına sahiptir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2000 yılında 65 ve üzerinde yaştaki nüfusun toplam nüfusa oranı % 5,69 iken bu oran sadece 12 yıl içinde yaklaşık 2 puan artarak 2012 yılında % 7,51’e yükselmiştir. Yine TÜİK tarafından yapılan nüfus projeksiyonlarına göre 65 ve üzerinde yaştaki nüfusun toplam nüfusa oranınının 2023 yılında % 10,24’e, 2050 yılında % 20,84’e ve 2075 yılında ise % 27,67’ye çıkacağı tahmin edilmektedir. European Community Statistical Office (EUROSTAT – Avrupa Topluluğu İstatistik Ofisi) verilerine göre 2012 yılında 28 Avrupa

ülkesinde 65 ve üzerinde yaştaki nüfusun toplam nüfusa oranının ortalama % 17,84 olduğunu görüyoruz. Bahsi geçen resmi kurum ve kuruluşların verilerine bakıldığında ülkemizdeki yaşlı nüfus oranının günümüzde yaşlanmış nüfus yapısına sahip olduğu kabul edilen Avrupa ülkelerindeki orana hiç de uzak olmayan bir gelecekte yaklaşacağı öngörülmektedir.

Ülkemiz açısından dikkat çekici diğer bir istatistik yine TÜİK tarafından açıklanan işgücüne dahil olmayanların işgücüne dahil olmama nedenlerine göre dağılımlarıdır. Bahsedilen istatistikte işgücüne dahil olmama nedenleri, iş arayıp çalışmaya hazır olanlardan iş bulma ümidi olmayanlar ve iş bulamama konusundaki diğer nedenler, mevsimlik çalışanlar, eğitim ve öğretim nedeniyle işgücüne dahil olmayanlar, emeklilik, çalışamaz halde olma ve kadınlar için ev işleriyle meşgul olmaları nedeniyle işgücünde bulunmama olarak tanımlanmıştır. Buna göre 2000 yılında çalışma çağına olup (15 – 64 yaşlar arası) ev işleriyle meşgul olan kadınların yine çalışma çağına olup işgücüne dahil olmayan toplam nüfusa oranı % 53,34 iken aynı oran 2012 yılında % 43,79'a gerilemiştir. Ev işleriyle meşgul olmaları nedeniyle işgücünde bulunmayan kadınlar çocuklarına bakmak ve ev işleriyle meşgul olmak için hiç istihdamda bulunmamış kişiler ile istihdamda iken çocuk sahibi olduktan sonra istihdamdan çekilen kişilerden oluşmaktadır. Söz konusu oranda azalma trendi olmasına rağmen 2012'deki % 43,79'luk oran hala çok yüksek seviyededir.

Özellikle son yıllarda ülkemizdeki doğurganlığın azalmasıyla hızla yaşanan nüfus ve kadın istihdamı sorunları yoğun bir şekilde tartışılmaya başlanmış, henüz yasalaşmasa da devletin ileri gelen kişi, kurum ve kuruluşları tarafından belirli sayıda çocuk sahibi olan ailelere nakdi para yardımı, kadın sigortalıların ücretli doğum izninin artırılması, kadın sigortalıların ücretli doğum izni sonrası işe dönüş garantisi verilmesi, doğum yapan kadınlara yönelik esnek çalışma modellerinin geliştirilmesine ve uygulanmasına yönelik yoğun çalışmalardan söz edilmektedir. Bunların yanında 5763 sayılı Kanun gibi kadın istihdamını artırmaya yönelik bazı teşvikler yasalaşmıştır (bahsi geçen kanun 18 yaşından büyük 29 yaşından küçük olanlar erkekler ile 18 yaşından büyük kadınların istihdamına yönelik teşvikler içermektedir). İstihdama, dolayısıyla ekonomiye doğrudan ya da dolaylı olarak katkı sağlayacak olan bu tarz uygulamaları çeşitlendirerek zenginleştirme amacı ile bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada ilkokul yaşının altında çocuk ya da çocukları olan ve ebeveynlerin her ikisinin de hizmet akdi ile (4/a'lı olarak) çalışması durumunda çocuk ya da çocukları ilkokul çağına gelene

kadar kendilerine uygulanacak bir esnek çalışma modeli önerilmiştir. Söz konusu esnek çalışma modeli kısmi çalışma esasına dayanmaktadır. Modele göre sadece ilkokul yaşının altında çocuk ya da çocukları olan 4/a'lı kadın sigortalıya yönelik bir esnek çalışma prensibi önerilmemiş olup söz konusu prensip ebeveynlerin her ikisinin yani okul yaşının altında çocuk ya da çocukları olan hem 4/a'lı anne sigortalılar hem de 4/a'lı baba sigortalıların kısmi süreli istihdamına yönelik olarak kurgulanmıştır. Buna göre 4447 sayılı İş Kanununun 46'ncı maddesindeki "Bu Kanun kapsamına giren işyerlerinde, işçilere tatil gününden önce 63 üncü maddeye göre belirlenen iş günlerinde çalışmış olmaları koşulu ile yedi günlük bir zaman dilimi içinde kesintisiz en az yirmi dört saat dinlenme (hafta tatili) verilir" hükmüne dayanarak hizmet akdine tabi sigortalı olan erkek ve kadın eşlerin ilkokul yaşının altında çocuk veya çocuklarına bakmak için haftalık resmi bir günlük (yirmi dört saatlik) izinlerini ayrı günlerde kullanacakları varsayılmıştır. Bu karma senek çalışma modelinin diğer bir önemli varsayımı ise haftanın kalan beş iş gününün iki iş günü erkek sigortalı (baba) ilkokul yaşının altında çocuk veya çocuklarına bakacak ve haftada altı gün yerine dört gün çalışacak, geriye kalan üç iş gününde kadın sigortalı (anne) ilkokul yaşının altında çocuk veya çocuklarına bakacak altı gün yerine üç gün çalışacak olmasıdır. Böylece ilkokul yaşının altındaki çocuk ya da çocuklar haftanın her günü 4/a sigortalısı anne veya babalarının yanında olacak ve çalışan ebeveynlerden herhangi biri çocuğuna bakmak için kalıcı olarak veya uzun süreli istihdamdan ayrılmak zorunda kalmayacaktır.

Önerilen esnek çalışma modeli çalışma hayatının aktörleri olan sigortalı, işveren ve devleti doğrudan ilgilendiren bir modeldir. Önerilen uygulamanın hayata geçmesi için özellikle çalışan kadınlar arasında gerileme trendi içinde olan doğum oranlarını artırmak isteyen devletin bu tarz esnek çalışma modellerine izin veren yasal çerçevenin oluşturulması ve sigortalıların esnek çalışma modellerinden kaynaklanacak prim gün kayıplarını telafi edecek bir teşvik mekanizması geliştirmesi gerektiği düşünülmektedir. Esnek çalışma modeline tabi çalışan sigortalılardan ötürü prim gün kaybı telafisi teşvikinin yanı sıra devletin karşılaştacağı diğer bir mali sorun vergi kaybıdır. İşverenler önerilen esnek çalışma modeline göre istihdam edecekleri sigortalı kadın eşin haftada 6 yerine 3 gün ve erkek eşin ise 4 gün çalışacak olmasından dolayı bu modele göre çalıştırdığı sigortalılar için eksik gün çalışmalarına tekabül ücret ve primleri ödemek istemeyecek, çalıştırdıkları kısmi süreler üzerinden ilgili ödemeleri yapma eğiliminde olacaklardır. Bahsedilen sigortalılar açısından prim gün ve devlet açısından vergi kaybı da bu minvalde oluşacaktır. Bu konuda işverenlere düşen görev bu modele tabi çalışacak sigortalıları iş-

lerinden çıkarmayarak kendilerine, yanlarında çalıştırdıkları tam zamanlı sigortalılar gibi, iş güvencesi sağlamak olacaktır. Sistemin diğer bir aktörü olan sigortalıların önerilen modele göre karşılaşacakları problem, çocukları ilkökul çağına gelene kadar kısmi süreli çalışma tercihlerinden dolayı uğrayacakları gelir kaybıdır. Her ne kadar bu çalışmanın önerileri arasında bulunmasa da bahsi geçen modele tabi istihdam edilen sigortalıların uğrayacakları gelir kaybının devlet tarafından sağlanacak bir teşvik ile kısmen veya tamamen karşılanmasına yönelik bir uygulamanın çeşitli senaryolara göre maliyet hesaplamaları yapılarak uygulama bölümünde sunulmuştur. Önerilen esnek çalışma modeli çerçevesindeki prim, vergi ve olası gelir teşviklerinin anne sigortalının resmi doğum izninin bitiminden hemen sonra başlayacağı ve çocuk ya da çocukları ilkökul çağına gelene kadar beş yıl boyunca devam edeceği öngörülmüştür.

Çalışmada önerilen modele sigortalılar açısından katılımın zorunluluk değil gönüllülük esasına dayanması öngörülmüştür. Bunun nedeni, ilkökul yaşının altında çocuk ya da çocukları olan 4/a'lı sigortalıların çocuk ya da çocuklarının bakımının kendi aile fertleri veya ekonomik külfetine katlanmak suretiyle bakıcı veya kreşler tarafından sağlanmasını isteyerek herhangi bir esnek çalışma modeline dahil olmamayı tercih edebilecek olmalarıdır. Bu çalışmanın asıl hedef kitlesi karı – koca hizmet akdine tabi çalışan, ilkökul yaşının altında çocuk ya da çocukları bulunan fakat çocuk ya da çocuklarına ilkökul yaşına kadar kendi aile fertleri, bakıcı veya kreşler tarafından bakım hizmeti sağlayamayacak durumda olan sigortalı eşlerdir. Bu tarz durumları göz önünde bulundurarak bahsedilen teşviklerin çeşitli varsayımlar çerçevesinde maliyet hesapları yapılarak çalışmanın uygulama bölümünde tartışmaya açılmıştır.

Çalışmanın giriş bölümünü takip “Tanımlar” bölümünde çalışmada sıkça kullanılan teknik terimlerin daha iyi anlaşılabilmesi için kısa tanımlarına yer verilmiştir. Tanımlar bölümünden sonra gelen “Ülkemizdeki ve Bazı Ülkelerdeki Durum” bölümünde ilkökul çağıının altındaki bir yaşta çocuğa sahip çalışan ebeveynlere yönelik prim, vergi ve/veya gelir desteği sağlayan bazı ülkeler incelenmiş, ülkemizdeki durum değerlendirilmiştir. Çalışmanın “Uygulama” bölümünde bazı varsayımlar altında önerilen esnek çalışma modelinin sistemin aktörlerine maliyetleri hesaplanmış ve söz konusu hesaplamaların nasıl yapıldığına ilişkin formülasyonlara yer verilmiştir.

2. Tanımlar

Bu bölümde sunulan istihdam ve doğum parametrelerine ilişkin tanımlar TÜİK'in ilgili veri tabanlarındaki meta veri bilgi sistemlerinden

bire bir alınmıştır. Orta vadeli Program tanımı Maliye Bakanlığı bünyesindeki Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü web sitesinden temin edilmiş, diğer tanımlar ise ilgili kanunlarından alınmıştır.

2.1. Kurumsal Olmayan Çalışma Çağındaki Nüfus

Üniversite yurtları, yetiştirme yurtları (yetimhane) huzurevi, özel nitelikteki hastane, hapisane, kışla vb. yerlerde ikamet edenler dışında kalan 15 ve üzeri yaştaki nüfustur.

2.2. İşgücü ve İstihdam

İşgücü istihdam edilen ve işsizlerin oluşturduğu tüm nüfusu kapsar. İşbaşında olanlar ve işbaşında olmayanlar grubuna dahil olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm nüfus istihdam edilen nüfustur.

- İşbaşında olanlar: Yevmiyeli, ücretli, maaşlı, kendi hesabına, işveren ya da ücretsiz aile işçisi olarak referans dönemi içinde en az bir saat bir iktisadi faaliyette bulunan kişilerdir.
- İşbaşında olmayanlar: İşi ile bağlantısı devam ettiği halde, referans haftası içinde çeşitli nedenlerle işinin başında olmayan kendi hesabına çalışanlar ve işverenler istihdamda kabul edilmektedir.

Ücretli ve maaşlı çalışan ve çeşitli nedenlerle referans döneminde işlerinin başında bulunmayan fertler; ancak 3 ay içinde işlerinin başına geri döneceklerse veya işten uzak kaldıkları süre zarfında maaş veya ücretlerinin en az % 50 ve daha fazlasını almaya devam ediyorlarsa istihdamda kabul edilmektedir. Bununla birlikte, referans haftası içinde «1 saat» bile çalışmamış olan ücretsiz aile işçileri ve yevmiyeliler istihdamda kabul edilmemektedir.

Üretici kooperatifi üyeleri, bir iş ya da meslekte bilgi veya beceri kazanmak amacıyla belirli bir menfaat (aynı ya da nakdi gelir, sosyal güvence, yol parası, cep harçlığı vb.) karşılığında çalışan çıraklar ve stajyer öğrenciler de istihdam halinde olanlar kapsamına dahil edilmektedirler.

2.3. İşgücüne ve İstihdama Katılım Oranları

İstihdam oranı istihdamın, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranını, işgücüne katılım oranı ise işgücünün kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıdır ifade eder.

2.4. İşsiz ve İşsizlik Oranı

İşsiz referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan (kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiç bir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son üç ay içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan tüm kişiler işsiz nüfusa dahildirler. Ayrıca, üç ay içinde başlayabileceği bir iş bulmuş ya da kendi işini kurmuş ancak işe başlamak ya da işbaşı yapmak için çeşitli eksikliklerini tamamlamak amacıyla bekleyenler de işsiz nüfus kapsamındadırlar İşsizlik oranı ise işsiz nüfusun işgücü içindeki oranıdır.

2.5. Toplam ve Kaba Doğurganlık Hızları

Toplam doğurganlık hızı bir kadının doğurgan olduğu dönem boyunca (15 – 49 yaş arası) doğurabileceği ortalama çocuk sayısını ifade eder. Kaba doğurganlık hızı ise bir bölgedeki doğurganlık hızını ölçen ve yıllık doğun sayının toplam nüfusa oranının binde olarak ifade edilmiş şeklindedir.

2.6. Orta Vadeli Program

5018 sayılı Kanununun 16'ncı maddesi uyarınca, çok yıllık bütçe hazırlık süreci Bakanlar Kurulunun en geç Eylül ayının ilk haftası sonuna kadar makro politikaları, ilkeleri, hedef ve göstere niteliğindeki temel ekonomik büyüklükleri de kapsayacak şekilde Kalkınma Bakanlığınca hazırlanan orta vadeli programı kabul etmesiyle başlamaktadır.

Orta Vadeli Program, bütçe sürecini başlatarak stratejik amaçlar temelinde kamu politikaları ve uygulamalarını şekillendirecek ve kaynak tahsisini bu çerçevede yönlendiren aynı zamanda, kamu ve özel kesim için öngörülebilirliği artıracak bir yol haritası niteliğinde olan, sosyal ve ekonomik alanda sağlanan gelişmelerin daha sağlam bir zeminde sürdürülmesi suretiyle güven ve istikrara katkıda bulunmaktadır.

Çeşitli alanlarda birbirleriyle tutarlı bir amaç, politika ve öncelikler seti sunan Orta Vadeli Program, makro politikaların yanı sıra, temel gelişme eksenlerini ve ana sektörleri kapsamaktadır.

Bakanlık ve kurum bütçelerinin hazırlanmasında, idari ve yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesinde, kurumların karar alma ve uygulama süreçlerinde Programın amaç ve öncelikleri esas alınacaktır.

Dinamik bir yapı arz eden ve üç yıllık perspektife sahip olan Program, yıllık uygulamaların sonuçları ve genel şartlardaki değişimler dikkate alınarak, her yıl yenilenmektedir. Bu kapsamda, Program uygulama-

maları ile Programı etkileyebilecek dışsal gelişmeler etkili bir şekilde izlenecek ve değerlendirilecektir. Programda yer alan amaç ve öncelikler bakımından uygulamanın izlenmesi, değerlendirilmesi ve Bakanlar Kuruluna bilgi sunulmasından Kalkınma Bakanlığı sorumludur.

2.7. Kısmi Süreli ve Tam Süreli İş Sözleşmesi

4857 sayılı İş Kanununun 13'üncü maddesinde kısmi süreli iş sözleşmesi, "işçinin normal haftalık çalışma süresinin, tam süreli iş sözleşmesiyle çalışan emsal işçiye göre önemli ölçüde daha az belirlenmesi durumunda sözleşme kısmi süreli iş sözleşmesidir" şeklinde tanımlanmıştır. Kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalıştırılan işçi, ayırımı haklı kılan bir neden olmadıkça, salt iş sözleşmesinin kısmi süreli olmasından dolayı tam süreli emsal işçiye göre farklı işleme tabi tutulamamaktadır. Kısmi süreli çalışan işçinin ücret ve paraya ilişkin bölünebilir menfaatleri, tam süreli emsal işçiye göre çalıştığı süreye orantılı olarak ödenmektedir. Emsal işçi, işyerinde aynı veya benzeri işte tam süreli çalıştırılan işçidir. İşyerinde böyle bir işçi bulunmadığı takdirde, o işkolunda şartlara uygun işyerinde aynı veya benzer işi üstlenen tam süreli iş sözleşmesiyle çalıştırılan işçi esas alınmaktadır.

2.7. Hizmet Akdi ve 4/a Sigortalısı

818 sayılı Borçlar Kanununun 313'üncü maddesinde hizmet akdi, işçinin belirli ya da belirsiz bir zamanda gördüğü hizmet karşılığında işverenin kendisine ücret vermeyi taahhüt ettiği bir mukavele olarak tanımlanır. 4/a sigortalısı ise 5510 sayılı Kanunun 4'üncü maddesine göre bu mukaveleyle bir ya da birden fazla işveren tarafından çalıştırılan kişidir.

3. Ülkemizdeki ve Bazı Diğer Ülkelerdeki Durum

Özellikle okul yaşının altında çocuk sahibi olan ebeveynlerin her ikisinin de çalıştığı durumlarda çocuk bakımı dünyanın hemen her ülkesinde çalışan kadının istihdamının devamlılığı açısından tartışılan bir konu haline gelmiştir. Çocuklu kadınların istihdamını artırıcı önlemler çerçevesinde birçok ülke teşvik mekanizmaları oluşturmuştur. Bu mekanizmalar ülkeden ülkeye çok büyük farklılıklar göstermektedir. Bazı ülkelerde ilgili mekanizmalar ağırlıklı olarak devlet eliyle yönetilirken, bazılarında özel sektör tarafından yönetilmekte olup karma sistemi benimsemiş ülkeler de bulunmaktadır. Doğum yapan kadın çalışan ve eşlerine sağlanan başlıca yardım ve teşvik mekanizmaları ücretli ve ücretsiz yasal doğum izni, esnek çalışma modellerine göre istihdam hakkı,

çocuklar belirli yaşlara gelene kadar bakım ve parasal destek hizmetleri (vergi ve prim indirimleri, nakdi yardımlar gibi) olarak sayılabilir. Aşağıda bazı ülkelerdeki sözü geçen yardım ve teşvik mekanizmalarına ilişkin bilgiler sunulmuştur.

3.1. Fransa

Fransa’da çocuk bakımıyla ilgili politikalar çalışan kadınlar arasında doğurganlığın artırılması, istihdam yaratma ve sosyal içerme gibi konularla yakından bağlantılıdır. Ülkede bu konuda sağlanan yardım ve teşvikler dünyadaki diğer uygulamalarla kıyaslandığında en cömert sistemlerden biri olarak göze çarpmaktadır. Ülkede uzun yıllardır uygulanan devlet tarafından mali açıdan desteklenen çocuk bakımı yardımları ve yine çocukların okul öncesi döneminde sağlanan yardımlar mevcuttur. Zorunlu olmamasına rağmen 3 – 6 yaşındaki çocukların hemen hepsinin, 3 yaş altı çocukların ise % 20,9’unun yararlandığı devlete ait okul öncesi eğitim – öğretim merkezleri mevcuttur. Bu uygulama çocukları okul dönemine hazırlama amacı güden kamu eğitiminin bir parçası olup haftada dört gün hizmet veren, sadece Çarşamba günleri ve resmi tatillerde kapalı olan yani tam gün esasına dayanan bir uygulamadır. Bunların dışında okul öncesi çocuklara yönelik iki uygulama daha bulunmaktadır. Bunların ilki merkez temelli bakım hizmeti veren kuruluşlardır. Ülkede işyeri veya şirket kreşlerinin sayısının kısıtlı olmasından dolayı, (2002’da 11.359) çalışıp çalışmadığına bakılmaksızın herkesin yararlanabileceği fakat özellikle düşük ve orta düzeyde gelire sahip olan çalışan ebeveynlere yönelik bu merkezlerin sayısı işyeri veya şirket kreşlerine nazaran çok daha fazladır (2006’da yaklaşık 265.000). Okul öncesi eğitim – öğretim kuruluşlarının kapalı olduğu resmi tatil ve Çarşamba günlerinde çalışmak zorunda olan sigortalıların çocuklarına yönelik nöbetçi kreşler de ülkede hizmet vermektedir. Çocuk bakımı ile ilgili diğer uygulama çalışma saatleri klasik mesai saatleri dışında olan okul öncesi yaşta çocuğu bulunan sigortalılara yöneliktir. Bu hizmet ülkede faaliyet gösteren “Anne ve Çocuk Koruma Ajansı” tarafından lisanslandırılan bakıcılar tarafından ilgili sigortalıların evlerinde ücret karşılığı sunulur. 2005 yılında bahsedilen ajans tarafından lisanslandırılan yaklaşık 288.000 bakıcı 6 yaş altındaki yaklaşık 752.000 çocuğa evde bakım hizmeti sunmuştur. Bu bakım hizmetini kullanan aileler devlet tarafından maddi anlamda sübvansede edilmelerine karşın evde bakım hizmeti kullanım oranı ilgili yılda % 2’nin altında gerçekleşmiştir (Catherine H., Naomi C, 2010, 204 - 206).

Fransa’da devlet tarafından sunulan bakım ücretlerinin tamamı gelir testine dayanan belirli ücretlere tabi olup devlet söz konusu ücretlerin

bir kısmını finanse etmektedir. Fransız devletinin çocuk bakımı için ailelere sunduğu nakdi yardımlar iki ana başlıkta toplanabilir. Bunlardan ilki hamileliğin yedinci ayında ödenen 863 Euro (2007) tutarındaki tek seferlik nakdi yardım ile çocuğun doğumundan üç yaşına gelene kadar geçen süre içinde aylık ödenen 172 Euro'luk (2007) nakdi yardımlardır. Bu ödemeler "temel doğum yardımları" olarak adlandırılır. Temel doğum yardımları gelir testine dayalı olarak yapılmasına rağmen 2007 yılında yeni doğan çocukların %80'inin ailesi bu yardımlardan yararlanmıştır. Devlet tarafından çocuk bakımı için ailelere sağlanan diğer bir nakdi yardım "tamamlayıcı çocuk bakım yardım"dır". Tamamlayıcı çocuk bakım yardımı çerçevesinde sigortalılara iki tür yardım sağlanmaktadır. Bunlardan ilki düz oranlı çocuk bakım yardım"dır ve bu yardım çerçevesinde iki ya da daha fazla okul öncesi yaşta çocuğu bulunan, çocuk bakım iznini kullanmak üzere işinden ayrılan veya yarı zamanlı çalışma esasına göre iş hayatına devam eden anne veya baba sigortalılara nakdi yardım sağlanır. 2004 yılından bu yana okul yaşının altında tek çocuklu sigortalılara da analık iznin bitiminden sonra altı aylık düz oranlı nakdi yardım sağlanmaktadır. Sağlanan yardım asgari ücretin yarısına tekabül etmektedir (2006 yılında yaklaşık aylık 530 Euro). 2006 yılında yapılan yeni bir düzenleme ile doğurganlığı artırmak amacıyla üçüncü çocuğun doğumundan sonra bir yıl süreyle 750 Euro'luk düz oranlı ödeme yapılmaktadır. Tamamlayıcı çocuk bakımı çerçevesinde sağlanan diğer bir nakdi yardım mekanizması gelir testine dayanan, altı yaş altında çocuğu bulunup evde bakım hizmetini tercih eden düşük ve orta gelirli çalışan sigortalı anne ve babaya yöneliktir. Düşük ve orta gelirli çalışan ailelerin çocuklarına evde bakım hizmetini tercih etmelerinden ötürü mali destek sağlanması amacı güden bu nakdi yardım teşviki ailenin gelirine balı olarak ayda 160 ile 370 Euro arasında değişmektedir (2006). Evde bakım hizmeti için sağlanan nakdi yardımlardan 2006 yılı sonunda 2 milyon 255 bin sigortalı aile yararlanmıştır. Söz konusu yardımlar her ne kadar düşük ve orta gelirli çalışan ailelere yönelik olsa da yüksek gelirli olup evde bakım hizmeti alan sigortalıların ilgili hizmeti almak için ödedikleri ücretten sonra gelir düzeyleri belirli limitlerin altına düşerse, ilgili sigortalılar bu nakdi yardım mekanizmasından yararlanabilmektedir. Ülkede kullanımı en yaygın olan merkez temelli kreş bakım hizmetinin hane halkı açısından maliyeti vergiler ve devletin sağladığı nakit yardımlar çıktıktan sonra ortalama gelire sahip olan bir Fransız hane halkı için net gelirinin % 11,3'üne tekabül etmektedir (2006). Söz konusu oran % 12,6'lık OECD ortalamasının altındadır. Sonuç olarak 2006 yılında devletin vergilerle finanse ettiği çocuk bakımı teşvik mekanizmalarıyla 3 milyondan fazla ebeveynlerin her ikisinin de çalıştığı veya iş aradığı ailenin çocuk bakımıyla ilgili her türlü

masraflarının yarısından fazlası karşılanmıştır. Sağlanan yardımlar 2006 yılında aile başına aylık ortalama 750 Euro'yu bulmuştur (Catherine H₂ Naomi C, 2010, 208 - 210).

Doğum yapan kadınlara 16 hafta eşine ise 2 hafta ücretli izin verilmektedir. Ülkedeki çocuk bakım izni uygulaması iki ve daha fazla çocuklu sigortalı anne veya babaya yöneliktir. İki çocuk sahibi olan sigortalı anne veya baba doğum öncesi dört yılın iki yılını, üç ve daha fazla çocuğu olan sigortalılar için son çocuğun doğduğu tarihten önceki beş yılın iki yılını çalışarak geçirmek üzere 29,5 haftası ücretli, 126,5 haftası herhangi bir ücret ödemesi yapılmaksızın çocuk bakım izni verilebilmektedir. Söz konusu iznin tamamı anne sigortalı tarafından kullanılabilirdiği gibi baba sigortalı ile ortak da kullanılabilir (EUROSTAT Population and Social Conditions Data Base).

Fransa'da devlet, çalışanlarına çocuklarının bakımı için hizmet sunan işverenle de çeşitli teşvikler uygulamaktadır. Bunların başında bünyesinde kreş bulunduran işletme sahiplerine yönelik teşvikler yer almaktadır. Söz konusu teşvik kapsamında işletme kreşlerinin operasyonel maliyetlerine maddi destek sağlanmaktadır. Bu konudaki diğer bir teşvik mekanizması bünyesinde kreş olmayan işletmelerin kreş açmaları durumunda açılan kreşin operasyonel maliyetlerinin % 55'inin üç ila beş yıl boyunca karşılanmasını sağlamaktadır. Devlet tarafından bu durumdaki işletmelere vergi indirimi de sağlanmaktadır (Catherine H₂ Naomi C, 2010, 210 - 212).

Görüldüğü gibi Fransa'da devlet çocuk bakımı konusunda oldukça aktif bir rol oynamaktadır. Çocuk bakımı konusunda sağlanan bunca teşvikin sonuçlarına baktığımızda ülkedeki doğurganlık hızı Avrupa'nın ikinci en fazla doğurganlık hızıdır (kadın başına iki çocuk). Çocuklu kadınlar arasında istihdam oranı % 65,9'dur (2008) ve bu oran Avrupa Birliği ortalamasından 3,5 puan daha yüksektir. Ülkede evli veya partneriyle birlikte yaşayan çalışan kadınların % 36'sı kısmi süreli çalışma esasına göre istihdam edilmektedir. Devlet yarı zamanlı ve esnek saatlerde çalışma modellerini yürürlüğe koyan yasalar çıkarmış, bu sayede kadınlar istihdamdan ayrılmadan çocuklarıyla ilgilenme fırsatına sahip olmuşlardır.

3.2. Macaristan

Geçiş sürecinin başlarında (1990 yılında sosyalist sistemin çöküp yeni sisteme geçiş dönemi) Macaristan'da oldukça gelişmiş bir çocuk bakım hizmetleri sistemi mevcuttu ve sistem çerçevesinde temel üç bakım hizmeti sunuluyordu. Bu hizmetler;

- 0 – 3 yaş grubundaki çocuklar için bakım hizmeti sunan günlük çocuk bakım merkezleri,
- 3 – 6 yaş grubundaki okul öncesi çocuklar için anaokulları,
- 6 – 14 yaş gurubundaki ilköğretim çağındaki çocuklar için okul sonrası bakım hizmeti veren kuruluşlar,

tarafından verilmekteydi. Sözü geçen hizmetleri sunan kuruluşlar günümüzde de var olmakla birlikte 1990'larda kuruluşlara olan talepler ile günümüzdeki talepler oldukça farklıdır. 0 – 3 yaş grubundaki çocukların bakıldığı merkezlere olan talepler günümüzde oldukça azalmış olup bunun yanında anaokulu ve ilköğretim öğrencilerine yönelik okul sonrası bakım hizmeti veren kuruluşlara olan talep 1990'lara nazaran oldukça artmıştır (Catherine H, Naomi C, 2010, 241 - 242).

Günlük çocuk bakım hizmeti sunan merkezlerin sayısı 2006 yılında 1990 yılındakinin yaklaşık yarı seviyesine düşerek 543'e gerilemiştir. Ülkedeki doğurganlık hızının 1980'li yıllardan sonra hızlı düşüş trendi günlük bakım hizmeti sunan merkezlerine olan talebi azaltmıştır. 1990'da üç ve altındaki yaşlarda bulunan çocukların söz konusu merkezlerde bakım oranı % 13,7 iken ilgili oran 2006 yılında % 6,5'e düşmüştür. Çocuk bakım merkezlerine olan ilginin düşmesindeki diğer bir neden uzun çocuk bakımı izni süreleridir. Söz konusu süre 156 hafta olup bunun 79,6 haftası ücretli, 76,4 haftası ise ücretsizdir. Kadın sigortalıların doğum izin süresi toplamda 24 hafta olup, bunun 16,8 haftası ücretli 7,2 haftası ise ücretsizdir. Çocuk sahibi olan babaya bir hafta ücretli doğum izin verilmektedir. Bu 543 merkezin 511 tanesi yerel yönetimler, kalan merkezler ise özel sektör ve kar amacı gütmeyen organizasyonlar tarafından yönetilmektedir. Günümüzde bu merkezlerde bakım hizmetinin maliyeti merkezi yönetim, yerel yönetimler ve aileler tarafından karma bir şekilde karşılanmaktadır. Ortalama maliyetlerin % 55 ila % 65'i yerel yönetimler tarafından karşılanmakta iken merkezi yönetimin payı % 25 ila % 30 oranları arasındadır. 0 – 3 yaş altı çocuk sahibi olan ve bu merkezlerde çocuk bakım hizmeti alan ailelerin maliyetlere katılım oranı % 10 ila % 15 oranında değişmektedir. Sayısı azalan bu merkezlerin mevcut talebe yeteri kadar hizmet verememesinden dolayı özellikle yasal izinlerinden sonra işlerine geri dönmek isteyen kadın sigortalılara bir mağduriyet oluşturmuştur. Bu mağduriyeti fark eden devlet 2003 yılında alternatif bir çözüm yolu üreterek "aile çocuk bakım hizmet merkezleri" adı verilen kuruluşların açılmasını sağlamıştır. Bu kuruluşlar 20 haftalık – 14 yaş grubu çocuklara hizmet vermekle birlikte, sistemi kullanan profil incelendiğinde 3 ve altındaki yaşta çocuk sahibi olan ailelerin büyük bir çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir. Söz konusu mer-

kezlerde sunulan hizmetler yaklaşık üçte bir oranında devlet tarafından vergilerle finanse edilmekle birlikte, kalan masraflar aileler tarafından karşılanmaktadır ve yerel yönetimler tarafından herhangi bir parasal destek olmadıkça 2006 yılı itibariyle aileler tarafından karşılanan miktar asgari ücretin üçte ikisine tekabül etmektedir (Catherine H., Naomi C, 2010, 243 - 244).

Macaristan okul öncesi eğitim konusunda güçlü bir tarihsel geleneğe sahiptir. 1828 yılında orta Avrupa'da kurulan ilk anaokulu bu ülkede yer almaktadır. Avrupa'nın diğer bölgelerindeki gelişmelere paralel olarak 1993 yılında anaokullarıyla sağlanan okul öncesi eğitim hizmetleri kamu eğitiminin bir parçası olarak kabul edilerek bu durum kanunlarla güvence altına alınmıştır. Üç yaşından itibaren çocukları bakım için kabul eden anaokulları çocuklar ilköğretim çağına (ülkede ilköğretim 6 yaşında başlar) gelene kadar hizmet vermektedir. Üç ve dört yaşında çocuğu bulunan aileler anaokulu hizmetlerinden gönüllü olarak faydalanmakta olup, çocukları beş yaşına geldiğinde anaokullarından hizmet almak ilgili aileler için zorunlu kılınmıştır. Bir başka ifadeyle ülkede okulöncesi bir yıllık eğitim zorunludur. Bu anaokulları büyük bir çoğunlukla yerel yönetimler tarafından işletilmekte olup (% 88) özel sektöre, kiliselere ve kar amacı gütmeyen kuruluşlara ait anaokulları da mevcuttur. Anaokulları günlük çocuk bakım hizmeti veren merkezlere nazaran geçiş döneminden çok az etkilenmiştir. 2007 yılı verilerine göre ülkede faaliyet gösteren 4.524 anaokulu bulunmaktadır ve bu sayı 1990'dakinden sadece % 4 oranında daha azdır. Ülkede anaokulları saat 07.30'da mesaiye başlayıp 17.30'da paydos yapmaktadır bu mesai saatleri özellikle çalışan ebeveynlere kolaylık sağlanması açısından düzenlenmiştir. Anaokulları yaz döneminde dört haftalık bir tatile girmektedir, bu durum çalışan ebeveynler için sorun teşkil etmekte ve sorunun çözümü kendileri tarafından sağlanmaktadır. Anaokullarında sunulan hizmetlerin maliyeti büyük bir çoğunlukla merkezi yönetim tarafından vergilerle finanse edilmektedir (% 50 - % 60). Yerel yönetimler maliyetlere yerel vergiler vasıtasıyla katkı sağlamakta, aileler ise maliyetlerin küçük bir kısmını kendileri ödemektedirler (2007'de çocuk başı aylık 20 – 40 Euro). Düşük gelir grubundaki ailelerin anaokulu masraflarının tamamı merkezi ve yerel yönetimler tarafından karşılanmaktadır. Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda anaokulları % 91,7 oranında kamu kaynaklarıyla finanse edilirken ailelere düşen finansman oranı sadece % 6,2'dir.

Macaristan'da ilköğretime devam eden çocukların özellikle normal mesai saatleri dışında çalışan ebeveynlerine yönelik okul sonrası bakım hizmetleri mevcuttur. Söz konusu hizmet çocuğun devam ettiği okulda

verilmekte olup, normal ders saatinin sona erdiği 17.30'dan sonra başlamaktadır. Bu uygulama çerçevesinde çocukların ödevlerini hazırlamalarına ve sosyal aktivitelere dönük eğitim ve öğretim hizmetleri verilmektedir. Ülkede okul sonrası bakım hizmetlerine katılım oranı 1990'da % 37 iken ilgili oran 2006 yılında % 42'ye yükselmiştir. Veliler bu hizmetlere karşılık sadece yemek parasını ödemekle yükümlüdür ve söz konusu maliyet aylık yaklaşık 30 Euro (2006) tutarındadır. Okullar ilgili uygulama çerçevesinde yaz okulu hizmetleri de sunmaktadırlar. Özel yaz okulu organizasyonlarıyla karşılaştırıldığında veliler açısından devlet okullarının yaz okulu maliyeti 20 Euro, özel yaz okullarının maliyeti ise 40 ila 60 Euro arasındadır (2006) (Catherine H., Naomi C, 2010, 245 - 247).

Birçok Avrupa ülkesinden daha cömert çocuk bakım sistemine sahip olan Macaristan'da 2012 yılı kadınların işgücüne katılım oranı % 58,7 olarak gerçekleşmiştir. Öte yandan Avrupa'daki kadınların işgücüne katılım oranı 2012 yılında ortalama % 62,7 olarak gerçekleşirken aynı oran OECD ülkelerinde % 64,6 seviyesindedir. OECD 2007 Macaristan raporunda uzun ücretli çocuk bakım izinlerinin ve buna bağlı nakdi yardımların devlet tarafından tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Çocuk bakımı için de olsa kadınlara yönelik ücretli uzun çocuk bakım hizmetleri ve/veya cömert nakdi yardımlar doğurganlığı artırmakla beraber kadınların istihdamda yer almalarının önünde bir engel teşkil ettiği aşıkardır. Devlet tarafından maddi anlamda uzun süre desteklenen kadınlar istihdama tekrar dönme konusunda çok istekli davranmamaktadır.

3.3. Şili

Şili çocuk bakım sistemini yürürlüğe koyduğu yeni uygulamalar vasisıyla güçlendirmeye çalışan bir ülke olmakla birlikte sağlanan ilerleme hala bu konudaki talebi karşılamaktan uzak bir görüntü çizmektedir. Çocuk bakımı ve kadın istihdamına yönelik birçok olumlu düzenlemeye karşın bakım hizmetleri bütün vatandaşlara eşit bir yararlanma imkanı sunmamakta, kadın istihdam oranı ise diğer Latin Amerika ülkeleriyle kıyaslandığında düşük kalmaktadır. 2008 yılında Şili'de çalışmakta veya iş arayan kadınların oranı sadece % 40'tır. Ülkede 2006 yılında yapılan bir araştırmaya göre son yıllarda kadınların işgücüne katılım oranlarında bir artış görülmekte fakat bu artışın neredeyse tamamının evli veya bekar çocuksuz kadınlar tarafından sağlandığı belirtilmiştir. Aynı araştırmada 30 – 39 yaş aralığındaki kadınların üçte birinin çocuğunu bırakacağı bir yer (kreş, bakım merkezi veya kendi yakınları gibi) bulamasından dolayı işgücünde olmayı tercih etmedikleri vurgulanmıştır. Sadece en üst gelir grubundaki (en zengin % 20) hane halkına mensup

kadınlar çocuk bakımında karşılaştıkları sorunların önemli sorunlar olarak nitelendirmemişlerdir (Catherine H, Naomi C, 2010, 173 - 174).

Ülkede bakım hizmetleri Milli Eğitim Bakanlığı ve “Ulusal Anaokulları Kurulu” gibi bazı kuruluşlar tarafından organize edilmektedir. Bu hususta 0 – 2 yaş grubu çocuklar için günlük bakım ve 3 – 6 yaş grubundaki çocuklar için anaokulu hizmetleri sunulmaktadır. Sunulan bu hizmetler dört farklı yapı ile halka ulaştırılmaktadır. Bunlar;

- Ulusal Anaokulları Kurulu bünyesindeki ücretsiz kamu çocuk bakım enstitüleri,
- Özel sektör tarafından işletilen ücretli çocuk bakım merkezleri ve anaokulları,
- Şili İş Kanunu gereği 20 ve daha fazla sayıda kadın işçi çalıştıran işyerleri tarafından işyeri bünyesinde açılması zorunlu olan işyeri kreşleri,
- Çocuk bakım hizmetlerinden hiç veya yeteri kadar yararlanamayan çalışan kadınların çocuklarına hizmet veren kamu/özel işbirliğiyle kurulan ve işletilen anaokulları,

şeklinde sıralanabilir. Bu yollarla sunulan bakım ve okul öncesi eğitim hizmetlerinin herhangi birini kullanım oranı 1990 yılında % 15,9 iken, aynı oran 2006 yılında % 36,9’a yükselmiştir. Fakat özel olarak 0 – 2 yaş grubundaki çocukların bakım hizmetlerine katılma oranı dikkate alındığında bu oranın sadece % 4 seviyelerinde bulunduğu görülmüştür. Bu oran 2 – 3 yaş grubundaki çocuklar için % 18, 3 – 4 yaş grubundakiler için % 25,9, 4 – 5 yaş grubundakiler için % 51,3 ve 5 – 6 yaş grubundakiler için % 92,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu konudaki diğer bir istatistik ise çocuk bakım ve okulöncesi eğitim hizmetlerinden en fakir % 20’lik gelir düzeyinde bulunan hanehalkı çocuklarının sadece % 20’si bu hizmetlerden yararlanırken, en zengin % 20 gelir düzeyindeki hanehalkı çocuklarının yarısından fazlası bu hizmetlerden yararlanmaktadır. Şili devleti bu olumsuzlukları gidermek için oldukça yoğun çaba sarf ederek somut adımlar atmaktadır. Özellikle Şilin fakir bölgelerinde birçok yeni ücretsiz kamu çocuk bakım enstitüleri açılmış sayı 2005 yılında 14.400 iken 2008 yılında 64.000 ve 2009 yılında ise 84.000’e çıkmıştır. Özellikle 2 – 4 yaş grubu çocuklara hizmet sunan anaokullarının sayısı 2005 yılında 84.000 iken bu sayı 2009 yılında 127.000’e ulaşmıştır (Catherine H, Naomi C, 2010, 173 - 174).

Şili’de kadın sigortalılara 18 hafta ücretli analık izni verilirken, erkek sigortalılar için doğum izni sadece üç gün olarak uygulanmaktadır. Ül-

kede yasalarla belirlenmiş ücretli veya ücretsiz çocuk bakım izni bulunmamaktadır.

3.4. Türkiye

Türkiye’de okul öncesi eğitim isteğe bağlılık esasına göre şekillenmiştir. Usul ve esaslarının Millî Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlendiği sistemde okulöncesi eğitim kurumları, 37 – 66 aylık (3 – 5,5 yaş) çocukların eğitimi amacıyla hizmet veren anaokulları, örgün ve yaygın eğitim kurumları bünyesinde açılan 48 – 66 aylık (4 – 5,5 yaş) çocuklara eğitim hizmeti veren anasınıfları ve 37 – 66 aylık çocuklara okul öncesi eğitimle ilgili program uygulayan mesleki ve teknik öğretim kurumları bünyesinde açılan sınıflarından oluşur. Söz konusu eğitim kuruluşları il millî eğitim müdürlüklerinin teklifi ile valiliklerce açılmaktadır. İlgili eğitim kurumları ücrete tabidir. Söz konusu eğitim kurumlarındaki eğitim gören çocukların beslenme, temizlik ve sağlık giderleri ile kurumların genel temizlik ve diğer hizmetleri için ebeveynlerden talep edilecek ücret eğitimin tam, yarım gün veya ikili olması, çevrenin ekonomik durumu ve eğitim kurumlarının sunduğu hizmetler dikkate alınarak, okulun bulunduğu il/ilçe millî eğitim müdürünün başkanlığında; okul öncesi eğitimden sorumlu millî eğitim müdür yardımcısı veya şube müdürü, anaokulu ve bünyesinde ana sınıfı bulunan her derece ve türden birer okul müdürü ve bölüm şefi ile anaokulu, ana sınıfı ve uygulama sınıfı öğretmenleri arasından seçilecek birer temsilci varsa bu işte görevli memur veya döner sermaye saymanı ile velilerin kendi aralarından seçecekleri iki temsilciden oluşan bir komisyon tarafından belirlenir. Türkiye’de özel okulöncesi eğitim kuruluşları da mevcuttur söz konusu kuruluşlar Millî Eğitim Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslara dayanarak açılır ve hizmet verirler.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından çıkarılan “Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Açılacak Çocuk Bakım Evleri Hakkında Yönetmelik” gereği devlet memurlarının çalıştığı kurumun bağlı veya ilgili olduğu bakanın onayı alınmak suretiyle kurumca istihdam edilen memurların 0 - 6 yaş grubuna giren en az 50 çocuğu için kurumun idari ve mali işlerle ilgili birimine bağlı olarak ilgili kurumun bünyesinde çocuk bakım evlerinin açılabileceği hükmü gereği birçok kurum ve kuruluş bünyesinde çocuk bakım evleri açmıştır. Çocuk bakım evleri valiliklerce açılan okul öncesi eğitim kurumları gibi ücrete tabidir ve söz konusu ücretlerin belirlenme esasları da aynıdır.

Ekonomik güçlük içinde bulunan, anne ve babası ölü olup bir yakını tarafından bakılan, anne veya babası ölü olup diğer ebeveyni çalışan, çalışmak zorunda olan ve boşanmış, SHÇEK kadın misafirhanesinde bu-

lunan ve cezaevinde bulunan kadın mahkûmların çocukları “Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri Yönetmeliğinin” 27. maddesi gereği özel kreş ve gündüz bakım evlerinden ücretsiz yararlanmaktadır. Söz konusu durumlarda bulunan çocuklar için bahsi geçen kurum ve kuruluşlar ikiden az çocuk olmamak koşuluyla % 5 oranında kontenjan ayırmakla yükümlü tutulmuşlardır.

Milli Eğitim Bakanlığı milli eğitim istatistiklerine göre Türkiye’de 2012/2013 öğretim yılında 23.556’sı resmi, 3.641’i özel toplam 27.197 okul öncesi eğitim programına 1.077.933 öğrenci katılmıştır. Bunların 953.209’u resmi, 124.724’ü özel okul öncesi eğitim kurum ve kuruluşlarına devam etmişlerdir. Aynı dönemdeki resmi anaokulu sayısı 1.884, özel anaokulu sayısı ise 1.403’tür. Toplam 3.287 anaokulunda 275.777 öğrenciye hizmet verilmiştir. Bu öğrencilerin 219.536’sı resmi, 56.241’i ise özel anaokullarından hizmet almışlardır. Anasınıflarının dağılımı incelendiğinde; ülkede 21.521’i resmi, 628’i özel toplam 22.179 ana sınıfı mevcuttur. Anasınıflarına devam eden öğrencilerin sayısı ise 725.816’sı resmi, 24.527’si özel anasınıfı öğrencisi toplam 750.343 kişidir (2012/2013 Milli Eğitim İstatistikleri, 50).

Ülkedeki brüt okullaşma oranları Milli Eğitim Bakanlığının verilerine göre yine 2012/2013 eğitim dönemi için sırasıyla 3 – 5, 4 – 5 ve 5 yaş için % 30,93, % 44,04 ve % 55,35’dir. Aynı yaş grupları için net okullaşma oranları sırasıyla % 26,63, % 37,36 ve % 39,72’dir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan Milli Eğitim İstatistikleri kitabındaki tanımlamaya göre brüt okullaşma oranı ilgili öğrenim türündeki tüm öğrencilerin, ait olduğu öğrenim türündeki teorik yaş grubunda bulunan toplam nüfusa bölünmesi ile elde edilir. Net okullaşma oranı ise ilgili öğrenim türündeki teorik yaş grubunda bulunan öğrencilerin, ait olduğu öğrenim türündeki teorik yaş grubunda bulunan toplam nüfusa bölünmesi ile elde edilir (2012/2013 Milli Eğitim İstatistikleri, 1).

Türkiye’de doğum yapan sigortalı kadınlara veya sigortalı erkeğin sigortalı olmayan eşine sağladığı bir takım imkanlar mevcuttur. Bunlardan ilki emzirme ödeneğidir. Belirli şartlar altında sigortalı kadına veya sigortalı olmayan karısının doğum yapması nedeniyle sigortalı erkeğe, 5510 sayılı Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılardan; kendi çalışmalarından dolayı gelir veya aylık alan kadına ya da gelir veya aylık alan erkeğin sigortalı olmayan eşine, her çocuk için yaşaması şartıyla doğum tarihinde geçerli olan ve Sosyal Güvenlik Kurumu Yönetim Kurulunca belirlenip ilgili bakanlık makamınca onaylanan tarife üzerinden emzirme ödeneği verilmektedir. Emzirme ödeneği her canlı doğan çocuk için bir defaya mahsus verilmekte olup

2013 yılında yaklaşık 95 TL tutarında belirlenmiştir. Doğum yapan kadın sigortalılara tekil gebeliklerde doğum öncesi 8 ve doğum sonrası 8 olmak üzere toplam 16 hafa ücretli doğum izni verilmektedir. Çoğul gebeliklerde ise doğumdan önceki izin sürelerine 2 hafta eklenmesi suretiyle toplam doğum izni 18 haftadır. Ancak beklenen doğum tarihinden sekiz hafta öncesine kadar sağlık durumunun çalışmaya uygun olduğunu tabip raporuyla belgeleyen kadın çalışan, isteği halinde doğumdan önceki üç haftaya kadar kurumunda çalışabilir. Erkek sigortalılardan, eşlerinin doğum yapmaları halinde, 4857 sayılı İş Kanununa tabi çalışanlar için üç gün, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre çalışanlara ise istekleri halinde on güne kadar ücretli izin verilebilmektedir. 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi çalışan doğum yapan memura verilen doğum sonrası analık izni süresinin bitiminden; eşi doğum yapan memura ise, doğum tarihinden itibaren istekleri üzerine yirmi dört aya kadar aylıksız izin verilir. 4857 sayılı İş Kanununa tabi çalışanlar için doğum nedeniyle ücretsiz izin düzenlemesi bulunmamaktadır. Ayrıca 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi çalışan sigortalıların çalışmayan eşine 2.134 sabit katsayıyla memur maaş katsayısının çarpımı kadar aile yardımı ödeneği (2013'te yaklaşık 164 TL) ve her bir çocuk için 250 sabit katsayıyla memur maaş katsayısının çarpımı kadar çocuk yardımı ödeneği (2013'te yaklaşık 19 TL) ödenmektedir. Çocuk yardımı ödeneği 0 – 6 yaş grubundaki çocuklar için iki katı (yaklaşık 38 TL) tutarında ödenmektedir.

4. Uygulama

Çalışmanın bu bölümünde 5510 sayılı Kanunun 4'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının (a) bendine tabi çalışan (4/a'lı sigortalılar) eşlerden her birine, çocuk sahibi olmaları durumunda, uygulanabilecek esnek çalışma model önerisinin devlet açısından prim ve vergi maliyeti, çalışanlar açısından ise gelir kaybı maliyeti belirli varsayımlar altında formülize edilerek hesaplanmıştır. Çalışmanın giriş bölümünde bahsedilen resmi izinlerden sonra haftanın kalan beş iş gününün iki iş günü erkek sigortalı okul yaşının altında çocuk veya çocuklarına bakacak ve haftada altı gün yerine dört gün çalışacak, geriye kalan üç iş gününde kadın sigortalı okul yaşının altında çocuk veya çocuklarına bakacak altı gün yerine üç gün çalışacak varsayımı doğrultusunda erkek sigortalılar açısından oluşacak 2/7 ve kadın sigortalılar açısından oluşacak 3/7 oranındaki prim gün, vergi ve gelir kaybı oranları sabit kabul edilerek projeksiyon dönemi boyunca (2013 – 2023) kullanılmıştır.

Yıl sonu kadın sigortalı sayısı projeksiyon ve sisteme yeni giren veya tekrar tescilli yapılan kadın sigortalı sayısı projeksiyon sonuç tabloları çalışmanın eklerinde verilecektir. 4/a'lı olarak çalışan ve okul yaşının altın-

da çocuk veya çocukları olan eşlere yönelik esnek çalışma modeli önerimizin devlet açısından prim ve vergi maliyetleri ile çalışan açısından gelir kaybı maliyetlerine ilişkin sonuç tabloları bu bölümde yer alacaktır.

Yapılan hesaplamalar genel olarak aşağıda maddeler halinde sıralanan varsayımlar altında yapılmıştır.

- Eşler arasında 3 yaş fark vardır (erkekler eşlerinden 3 yaş büyüktür).
- Doğumlar yıl ortasında gerçekleşecektir.
- Sigortalılardan ölenler, malul olanlar, yaşlılık aylığına girenler, işsiz kalanlar ve işten kendi isteğiyle ayrılanlar yıl ortasında sayılan durumlara geçeceklerdir.
- Sisteme yeni giren veya tekrar tescili yapılan sigortalılar sayılan durumlara yıl ortasında geçeceklerdir.
- t yılındaki sigortalı sayısı t yılının sonundaki sigortalı sayısını ifade etmektedir.
- Sigortalıların doğum tarihleri gün ve ay açısından sabit ve 12'nci ayın 31'idir.
- Asgari ücret TÜFE kadar artacaktır.
- TÜFE 2014 – 2016 yılları için OVP'den alınmış olup 2014'te %5,3, 2015 ve 2016'da % 5'olarak gerçekleşecektir. Maliyet projeksiyonunun kalan yılları için TÜFE en güncel OVP'nin son yılı (2016) öngörüsü kadar olacaktır.
- Vergilere ilişkin maliyet hesaplamalarında gelir vergisi oranı % 15, damga vergisi oranı ise % 0,759 alınmıştır.
- Yıl içi ölen kadın sigortalıların tahmini için TRH 2010 mortalite tablosu kullanılmıştır.
- Hesaplamalar yapılırken baz yıl olarak 2013 yıl sonu alınmıştır.

4.1. Yıl Sonu Kadın Sigortalı Sayısı Projeksiyon Formülleri

Yılsonu kadın sigortalı projeksiyonu yapılırken TÜİK'in yapmış olduğu yaş gruplarına göre nüfus projeksiyonu ile yine TÜİK tarafından üretilen kadın yaş gruplarına göre istihdam oranları ve kadın kayıt dışı çalışma oranlarına ilişkin verilerden yararlanılmıştır. Hesaplamalar yapılırken TÜİK'in örnekleme hatası ve yine TÜİK ile SGK'nın istihdam tanımlamalarından kaynaklanan farklılıkların yol açtığı istihdamdaki kişi sayılarının SGK ve TÜİK resmi verileri açısından farklılık göstermesinden dolayı düzeltme katsayıları kullanılmıştır. Düzeltme katsayıları TÜİK

ile SGK'nın açıkladığı yaş grupları itibariyle kayıtlı istihdam sayıları arasındaki yüzde farkların 2008 ile 2012 yılları arası 5 yıllık ortalamasından elde edilmiştir. Buna göre $k = 15-19, 20-24, \dots, 45-49$ yaş grupları ve $t = 2014, 2015, \dots, 2023$ olmak üzere t yılında k yaş grubundaki kadın sigortalı sayısı (KSS_t^k) aşağıdaki formül ile tahmin edilmiştir.

$$KSS_t^k = KN_t^k \times KIO_t^k \times (1 - KKDiO_t^k) \times (1 + D^k)$$

Burada KN_t^k t yılında k yaş grubundaki kurumsal olmayan kadın nüfusu, KIO_t^k t yılında k yaş grubundaki kadın istihdam oranını, $KKDiO_t^k$ t yılında k yaş grubundaki kadın kayıt dışı istihdam oranını ve D^k terimi ise TÜİK ve SGK'nın yayınladığı kayıtlı istihdam verilerini uyumlaştıran düzeltme oranını ifade etmektedir. İlgili düzeltme oranı daha önce belirtildiği gibi TÜİK ile SGK'nın açıkladığı yaş grupları itibariyle kayıtlı istihdam sayıları arasındaki yüzde farkların 2008 ile 2012 yılları arası 5 yıllık ortalamasından elde edilmiştir.

Yaş gruplarına göre kadın sigortalıların tahmini yapılırken kullanılan yaş gruplarına göre kadın istihdam oranlarının projeksiyon dönemi boyunca (2014 – 2023) 15 – 19 yaş grubu hariç her yıl her yaş grubunda 1 puan artacağı, yaş gruplarına göre kadın kayıt dışı istihdam oranlarının ise projeksiyon dönemi boyunca her yıl her yaş grubunda 1 puan azalacağı varsayılmıştır. İlgili azalış ve artış trendlerine geçmiş yılların verileri kullanılarak ve günümüzdeki kadın istihdamını artırıcı düzenlemelere göre karar verilmiştir.

Yaş gruplarına göre elde edilen kadın sigortalı tahminleri tekil yaşlara çevrilirken SGK istatistik yıllıklarından elde edilen 2008 – 2012 dönemindeki tekil yaşlara göre kadın sigortalı ortalama dağılımları kullanılmıştır. Bu yöntemle elde edilen t yılında i yaşındaki kadın sigortalı sayısı KSS_t^i terimi ile ifade edilmiştir ($i = 15, 16, \dots, 49$).

4.2. Sisteme Yeni Giren veya Tekrar Tescili Yapılan Kadın Sigortalı Sayısı Projeksiyon Formülleri

Projeksiyon dönemi boyunca her yıl sisteme yeni giren veya tekrar tescili yapılan kadın sigortalıların tahmini için aşağıdaki formülden yararlanılmıştır.

$$t = 2014, 2015, \dots, 2023$$

$$i = 15, 16, \dots, 49$$

olmak üzere;

$$YGKSS_t^i = KSS_t^i - [BYKSS_{2013,t}^i + i_{t,k}]$$

Burada $YGKSS_t^i$ terimi t yılında i yaşında sisteme yeni giren kadın sigortalı sayısını, KSS_t^i terimi sistemdeki t yılında i yaşındaki toplam kadın sigortalı sayısını, $BYKSS_{2013,t}^i$ terimi baz yılda sigortalı olup t yılına kadar sigortalılığı aralıksız devam eden ve t yılında i yaşında olan kadın sigortalı sayısını ve $YGKSS_{t,k}^i$ terimi ise k yılında sisteme yeni giren sigortalılardan t yılına kadar sigortalılığı aralıksız devam eden ve t yılında i yaşında olan kadın sigortalı sayısını ifade etmektedir.

4.3. Sistemden Çıkış Oranlarını Hesaplama Formülleri

Hesaplamalarda baz yıl olarak seçilen 2013 yıl sonundaki kadın sigortalı sayısının projeksiyon dönemi boyunca nasıl değişeceğini ön görebilmek için sistemden emekli olmak, malul olmak, sürekli iş göremezlik durumuna girmek, ölmek, işsiz kalmak veya kendi isteğiyle işine son vermek suretiyle çıkan sigortalıları da tahmin etmek gereklidir. Sistemden yukarıda sayılan nedenlerle çıkan sigortalıları tahmin etmek için tanımlanan sistemden çıkış oranının formülasyonu aşağıdaki gibidir.

t = 2009, 2010, 2011, 2012 ve x = 15, 16, ..., 49 olmak üzere

$$\text{ÇO}_t^x = (\text{ÖKSS}_t^x + \text{EOKSS}_t^x + \text{MOKSS}_t^x + \text{SİGDGKSS}_t^x + \text{İKKSS}_t^x) / \text{KSS}_{t-1}^x$$

Burada ÇO_t^x t yılında x yaşında sistemden çıkan kadın sigortalı sayısını, EOKSS_t^x t yılında x yaşında sistemden emekli olmak suretiyle çıkan kadın sigortalı sayısını, MOKSS_t^x t yılında x yaşında sistemden malul olmak suretiyle çıkan kadın sigortalı sayısını, SİGDGKSS_t^x t yılında x yaşında sistemden sürekli iş göremezlik durumuna girmek suretiyle çıkan kadın sigortalı sayısını, İKKSS_t^x t yılında x yaşında sistemden işsiz kalmak veya kendi isteğiyle ayrılmak suretiyle çıkan kadın sigortalı sayısını ve KSS_{t-1}^x ise t-1 yılının sonunda x yaşında sistemdeki toplam kadın sigortalı sayısını ifade etmektedir. Yukarıdaki formülasyon yardımıyla her yaş için elde edilen 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarına ilişkin kadın sigortalı çıkış oranlarının ortalaması alınarak bulunan ortalama çıkış oranları projeksiyon dönemi boyunca 2013 yıl sonu kadın sigortalılar için kullanılmıştır. Sisteme t (t = 2014, 2015, ..., 2023) yılında ilk kez giren sigortalılar için kullanılan çıkış oranlarında emeklilik suretiyle sistemden çıkışlar dahil edilmemiştir. Bunun nedeni, 2014 – 2023 yıllarında ilk kez giren kadın sigortalıların emeklilik yaşının 58 ile 65 yaşları arasında olmasıdır. 2013 yılsonunda stoktaki kadın sigortalıların çıkış oranlarında emeklilik etkeninin olmasının nedeni ise bu sigortalıların emeklilik açısından daha erken yaşlara tabi olabilmeleridir.

Sistemden işsiz kalmak veya kendi isteğiyle çıkan kadın sigortalı sayıları tahmin edilirken SGK istatistik yıllıklarında yer alan yıl içinde aylık prim ödeme gün sayısının aylık ödenebilecek maksimum prim gün

sayısına (30 gün) bölünmesi suretiyle elde edilen oranın 1 sayısından çıkarılması ile elde edilen oran kullanılmıştır. 2010 yılında kadın sigortalılar ayda ortalama 26,8, 2011 yılında 27,4 ve 2012 yılında ise 26,7 gün prim tahakkuk ettirmişlerdir. 2010, 2011 ve 2012 yıllarında kadın sigortalıların tahakkuk ettirdikleri aylık ortalama prim ödeme gün sayılarının ortalaması 26,97'dir. Elde edilen bu ortalamanın aylık ödenebilecek maksimum prim gün sayısı olan 30'a bölünmesi ile elde edilen oranın 1'den çıkarılması suretiyle elde edilen oran (%10,1) projeksiyon dönemi boyunca kadın sigortalıların işsiz kalma veya kendi istekleriyle sistemden ayrılma oranı olarak kullanılmıştır. Yıl içinde yaşlara göre emekli olan, malul kalan ve sürekli iş göremezlik durumuna giren sigortalıların verisi SGK bilgi işlem sisteminden alınmıştır. Erkek sigortalılar için çıkış oranları hesabı kadınlar için hesaplanan çıkış oranları hesabı ile aynı mantıkla yapılmıştır. Yıl içinde ölen kadın sigortalılar ise TRH 2010 mortalite tablosu vasıtasıyla elde edilmiştir.

4.4. Prim Maliyet Projeksiyonu ve Formülleri

Çalışmada maliyet analizi iki grupta yapılmıştır. Öncelikle baz yıldaki (2013 yıl sonu) 4/a'lı sigortalılara ilişkin maliyet projeksiyonu yapılmıştır. Maliyet hesaplamaları yapılırken daha önce bahsedilen sistemden çıkış durumlarının hepsi (ölüm, emeklilik, işsiz kalma vb.) göz önüne alınmıştır. Daha sonra projeksiyon dönemi boyunca sisteme yeni giren 4/a'lı sigortalılara ilişkin maliyet projeksiyonu yapılmıştır. Bu sigortalılara ilişkin maliyet hesaplamaları yapılırken de emeklilik durumu hariç diğer bütün sistemden çıkış durumları dikkate alınmıştır. Buna göre $t = 2014, 2015, \dots, 2023$ ve $i = 16, 17, \dots, 49$ olmak üzere kadın sigortalılara ilişkin prim maliyeti aşağıdaki formülle hesaplanır.

$$BYKSPM_t^i = \text{Maks}[\zeta_{t,i}(1,5), \zeta_{t,i}(2,5), \zeta_{t,i}(3,5), \zeta_{t,i}(4,5), \zeta_{t,i}(5,5)] \times TK_i^{\text{kadın}} \times AÜ_t \times PO \times KSPGKO$$

Burada $BYKSPM_t^i$ baz yılda 4/a'lı olarak sigortalı bulunan i yaşındaki kadınların t yılındaki prim maliyetini, $\zeta_{t,i}(1,5)$ baz yılda 4/a'lı olarak sigortalı bulunan i yaşındaki kadınların sahip olduğu 1,5 yaşındaki çocuk sayısını (diğer $\zeta_{t,i}$ terimleri benzer şekilde tanımlanabilir), $TK_i^{\text{kadın}}$ i yaşındaki 4/a'lı kadın sigortalının ücret terfi katsayısını, $AÜ_t$ asgari ücretin t yılındaki bürüt tutarını, PO işçi ve işverenlere ait toplam prim oranını ve $KSPGKO$ ise 4/a'lı bir kadın sigortalının prim gün kaybı oranını ifade etmektedir. Erkek sigortalılara ilişkin prim maliyeti ise aşağıdaki formülle hesaplanır.

$$\text{BYESPM}_t^i = \text{Maks}[\text{ÇS}_{t,i}(1,5), \text{ÇS}_{t,i}(2,5), \text{ÇS}_{t,i}(3,5), \text{ÇS}_{t,i}(4,5), \text{ÇS}_{t,i}(5,5)] \times \text{TK}_{\text{erkek}}^i \times \text{AÜ}_t \times \text{PO} \times \text{ESPGKO}$$

Burada BYESPM_tⁱ baz yılda 4/a'lı olarak sigortalı bulunan i yaşındaki erkeklerin t yılındaki prim maliyetini, TK_i^{erkek} i yaşındaki 4/a'lı erkek sigortalının ücret terfi katsayısını ve ESPGKO ise 4/a'lı bir erkek sigortalının prim gün kaybı oranını ifade etmektedir. Formülasyondaki diğer terimlerin tanımı kadın sigortalılar için prim maliyet hesaplama formülünde kullanılan terimlerin tanımı ile aynıdır.

BYKSPM_tⁱ ve BYESPM_tⁱ formülasyonlarının her ikisinde de bulunan terfi katsayıları (TK_i^{kadın} ve TK_i^{erkek}) SGK bilgi işlem sisteminden alınan yaş ve cinsiyete göre prime esas kazançların ait oldukları yılın asgari ücretine bölünmesi suretiyle elde edilen katsayıları ifade etmektedir. Yaş ve cinsiyete göre sigortalılar için kullanılan terfi katsayıları 2007 – 2012 yıllarında yaş ve cinsiyete göre elde edilen terfi katsayılarının aritmetik ortalaması alınmak suretiyle türetilmiştir. Formülasyonlardaki TK_i^{kadın} x AÜ_t ve TK_i^{erkek} x AÜ_t çarpım terimleri kadın ve erkek sigortalıların prime esas kazançlarını ifade etmektedir.

Prim maliyet formülasyonlarındaki t = 2014, 2015, ..., 2023, i = 16, 17, ..., 49 ve k = 1,5 – 2,5 – 3,5 – 4,5 – 5,5 olmak üzere ÇS_{t,i}(k) terimlerinin formülasyonları aşağıdaki gibi kurgulanmıştır.

BHKES_t^{i, i+3} t yılında birlikte hayatta kalan i yaşındaki kadın eş ve i + 3 yaşındaki erkek eş sayısını, t = 2013, 2014, ..., 2023 ve i = 15, 16, ..., 49 olmak üzere;

$$\text{BHKES}_{t+1}^{i+1, i+4} = \text{KSS}_t^i \times p_{i,i+1}^{\text{kadın}} \times p_{i+3, i+4}^{\text{erkek}} + \frac{1}{2} \times [\text{KSS}_t^i - \text{KSS}_t^i \times p_{i,i+1}^{\text{kadın}} \times p_{i+3, i+4}^{\text{erkek}}]$$

gibi ifade edilir. Burada KSS_tⁱ terimi sistemdeki t yılında i yaşındaki toplam kadın sigortalı sayısını, p_{i,i+1}^{kadın} i yaşındaki bir kadın sigortalının i + 1 yaşına geldiğinde istihdamda olma olasılığını ve p_{i+3, i+4}^{erkek} i + 3 yaşındaki bir erkek sigortalının i + 4 yaşında istihdamda olma olasılığını ifade eder ve p_{i,i+1}^{kadın} = (1 – q_i^{kadın}) x (1 – ÇO_i^{kadın}) formülü ile hesaplanır. q_i^{kadın} i yaşındaki bir kadın sigortalının yıl içinde ölme olasılığını ve ÇO_i^{kadın} ise i yaşındaki kadın sigortalının yıl içinde emekli olmak, malul kalmak, sürekli iş göremezlik durumuna geçmek, işsiz kalmak veya kendi isteğiyle işine son vermek suretiyle sistemden çıkma oranını ifade etmektedir. p_{i+3, i+4}^{erkek} = (1 – q_{i+3}^{erkek}) x (1 – ÇO_{i+3}^{erkek}) formülü ile hesaplanır ve formülasyondaki terimler kadın sigortalıların istihdamda olma olasılığının formülasyonundaki terimler ile benzer şekilde tanımlanabilir. BHKES_{t+1}^{i+1,}

$i+4$ formülünün sağ tarafındaki $\frac{1}{2} \times [KSS_t^i - KSS_t^i \times p_{i,i+1}^{kadın} \times p_{i+3,i+4}^{erkek}]$ ifadesi, sigortalılardan ölenler, malul olanlar, yaşlılık aylığına girenler, işsiz kalanlar ve işten kendi isteğiyle ayrılanlar yıl ortasında sayılan durumlara geçeceklerdir, genel varsayımımızdan dolayı eklenmiştir. Bütün bu formülasyon kurgusu dikkate alındığında $k = 0, 1, 2, 3, 4, i = 15, 16, \dots, 49$ ve $t = 2013, 2014, \dots, 2023$ olmak üzere;

$$\text{ÇS}_{t+1,i+1}^i(k) = \text{BHKES}_{t+1}^{i+1,i+4} \times \text{ABÇS}_t^i(k) \times (1 - q_k)$$

formülüyle hesaplanır. Burada $\text{ABÇS}_t^i(k)$ t yılında i yaşındaki her bir kadın sigortalının sahip olduğu k yaşındaki çocuk sayısını, q_k k yaşındaki çocuğun yıl içinde ölme olasılığını belirtir ve $q_k = (q_k^{\text{erkek}} + q_k^{\text{kadın}}) / 2$ formülüyle hesaplanır. $\text{ABÇS}_t^i(k)$ hesaplanırken öncelikle TÜİK'in 2023 yılına kadar yayınlamış olduğu kaba doğum hızı projeksiyonu ve nüfus projeksiyonundan yararlanılmıştır. Bu iki parametre kullanılarak 2013 - 2023 yılları arası yeni doğan çocuk sayısı projeksiyonu yapılmıştır. Yeni doğan çocuk sayısı projeksiyonu $t = 2013, 2014, \dots, 2023$ olmak üzere aşağıdaki formül vasıtasıyla yapılmıştır.

$$\text{YDÇS}_t = \text{NÜFUS}_t \times \text{KDH}_t$$

Burada YDÇS_t t yılında doğan çocuk sayısını, NÜFUS_t t yılındaki Türkiye nüfusunu ve KDH_t ise t yılında Türkiye'deki kaba doğum hızını ifade etmektedir. Yeni doğan çocuklar sayıları, yaş guruplarına göre kadınlara dağıtılırken TÜİK'in yayınlamış olduğu 2007 - 2012 yıllarında kadınların yaş guruplarına göre doğurduğu çocuk sayıları kullanılarak yaş guruplarına göre doğum oranları $i = 15 - 19, 20 - 24, \dots, 45 - 49, t = 2007, 2008, \dots, 2012$ olmak üzere $\text{DO}_t^i = \text{DÇS}_t^i / \text{TDS}_t$ formülüyle elde edilmiştir. Burada DO_t^i t yılında i yaş gurubundaki kadınların doğurduğu çocuk sayısının yine t yılında doğan çocuk sayısına oranını, DÇS_t^i t yılında i yaş gurubundaki kadınların doğurduğu çocuk sayısını ve TDS_t ise t yılında 15 - 49 yaş aralığındaki bütün kadınların doğurduğu toplam çocuk sayısını ifade etmektedir. Altı yıla (2007 - 2012) ilişkin yaş guruplarına göre doğum oranlarının incelenmiş ve inceleme döneminin en son yılı olan 2012 yılına ilişkin yaş guruplarına göre doğum oranlarının projeksiyon dönemi boyunca sabit kabul edilmesi uygun görülerek ilgili terimin notasyonu DO^i olarak belirlenmiştir. Yaş guruplarına göre doğum oranları tekil yaşlara göre doğum oranlarına dönüştürülürken her bir yaşa ait doğum oranının dahil olduğu yaş gurubuna ait doğum oranına eşit olduğu varsayılmıştır. Yeni doğan çocuk sayısı projeksiyonu ve yaşlara göre doğum oranları kullanılarak projeksiyon dönemi boyunca 15 - 49 aralığındaki her yaşta kadın başına doğan çocuk sayıları $t = 2013, 2014, \dots, 2023$ ve $i = 15, 16, \dots, 49$ olmak üzere;

$$ABÇS_t^i(k) = (DO_t^i \times YDÇS_t) / KN_t^i$$

formülü ile elde edilmiştir. Burada KN_t^i t yılında i yaşındaki toplam kadın nüfusunu ifade etmektedir. Diğer terimler daha önce tanımlandığı gibidir.

Buraya kadar bahsedilen formülasyonlar baz yılda sigortalı bulunan 4/a'lı sigortalılara ilişkin prim maliyet projeksiyonuna ilişkindir. Baz yıldan sonra sisteme giren sigortalılara ilişkin prim maliyet projeksiyon formülasyonları benzer şekilde kurgulanabilir.

4/a'lı kadın sigortalıların hepsinin yine 4/a'lı erkek sigortalılarla evli olduğu, boşanma durumunun yaşanmadığı ve bahsettiğimiz durumdaki sigortalıların hepsinin bu çalışmada önerilen esnek çalışma modeline göre çalışma hayatına devam edecekleri varsayımları ile oluşacak prim maliyeleri projeksiyon dönemi boyunca Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Prim Maliyeti Projeksiyon Sonuçları

Yıl	Prim Maliyeti (Milyon TL) Devlet Katkısı Hariç	İşsizlik sigortası Fonu Prim Maliyeti (Milyon TL)	Toplam Prim Maliyeti (Milyon TL)
2014	1.313	134	1.447
2015	1.579	161	1.739
2016	1.866	190	2.056
2017	2.179	222	2.401
2018	2.451	249	2.700
2019	2.733	278	3.011
2020	3.031	308	3.339
2021	3.346	340	3.686
2022	3.668	373	4.041
2023	4.000	407	4.407

4.5. Vergi Maliyet Projeksiyonu ve Formülleri

Çalışmada önerilen esnek çalışma modelinin bir diğer maliyet unsuru vergidir. Önerilen esnek çalışma modeli kapsamında çalışan sigortalılar gelir kaybına uğrayacaklar dolayısıyla ilgili sigortalıların ücretleri azaldıkça ödeyecekleri vergi miktarı da azalacaklardır. Olası uygulama sonrası projeksiyon dönemi boyunca oluşacak vergi maliyeti aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanmıştır. Hesaplamalar prim maliyet hesaplamalarında olduğu gibi baz yıldaki sigortalılar ile baz yıldan sonra sisteme yeni giren veya tekrar tescili yapılan sigortalılar için ayrı ayrı yapılmıştır.

$$TK_{i}^{kadın} \times BYKSVM_{t}^{i} = \text{Maks}[\zeta S_{t,i}(1,5), \zeta S_{t,i}(2,5), \zeta S_{t,i}(3,5), \zeta S_{t,i}(4,5), \zeta S_{t,i}(5,5)] \times A\ddot{U}_{t} \times VO \times KSPGKO$$

Burada $BYKSVM_{t}^{i}$ baz yılda 4/a'lı olarak sigortalı bulunan i yaşındaki kadınların t yılındaki vergi maliyetini, VO sigortalının vergi oranını ifade etmekte olup, hesaplamalarda bu oran prime esas kazançtan işçi sigorta prim tutarı çıktıktan sonra kalan tutarın % 15'i olarak sabit kabul edilmiştir. Danga vergisi oranı olarak mevcut uygulamadaki % 0,759 oranı kullanılmıştır. Formüldeki diğer terimlerin tanımı prim maliyet formülündeki terimlerle bire bir aynıdır. Erkek sigortalılara ilişkin prim maliyeti ise aşağıdaki formülle hesaplanır.

$$TK_{i}^{erkek} \times BYESVM_{t}^{i} = \text{Maks}[\zeta S_{t,i}(1,5), \zeta S_{t,i}(2,5), \zeta S_{t,i}(3,5), \zeta S_{t,i}(4,5), \zeta S_{t,i}(5,5)] \times A\ddot{U}_{t} \times VO \times ESPGKO$$

Burada $BYKSVM_{t}^{i}$ baz yılda 4/a'lı olarak sigortalı bulunan i yaşındaki kadınların t yılındaki vergi maliyetini gösterir. Diğer terimlerin tanımı kadın sigortalılar için vergi maliyet formülündeki terimlerin tanımıyla aynıdır. Baz yıldan sonra sisteme giren sigortalılar için vergi maliyeti hesaplama formülleri benzer şekilde kurgulanabilir.

Prim maliyet hesaplamalarında olduğu gibi 4/a'lı kadın sigortalıların hepsinin yine 4/a'lı erkek sigortalılarla evli olduğu, boşanma durumunun yaşanmadığı ve bahsettiğimiz durumlardaki sigortalıların hepsinin bu çalışmada önerilen esnek çalışma modeline göre çalışma hayatına devam edecekleri varsayımları ile oluşacak vergi maliyetleri projeksiyon dönemi boyunca Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Vergi Maliyeti Projeksiyon sonuçları

Yıl	Gelir Vergisi Maliyeti (Milyon TL)	Danga Vergisi Maliyeti (Milyon TL)	Toplam Vergi Maliyeti (Milyon TL)
2014	568	34	601
2015	682	41	723
2016	806	48	854
2017	942	56	998
2018	1.059	63	1.122
2019	1.181	70	1.251
2020	1.310	78	1.388

2021	1.446	86	1.532
2022	1.585	94	1.680
2023	1.729	103	1.832

4.6. Sigortalıların Gelir Kaybı Projeksiyonu ve Formülleri

Bu bölümde öncelikle önerilen esnek çalışma modeline tabi çalışan okul yaşının altında çocuk veya çocukları olan sigortalı çiftlerin uğrayacakları gelir kayıpları bireysel bazda 2013 parametreleriyle hesaplanmıştır. Daha sonra sistemden yararlanan tüm sigortalıların uğrayacağı gelir kaybı hesaplanmıştır. Bu hesaplamanın yapılmasının nedeni, okul yaşının altında çocuk veya çocukları olan ve bu çalışmada önerilen esnek çalışma modeline tabi istihdam edilen sigortalı çiftlere yönelik uygulanabilecek olası gelir desteği teşvikinin maliyetinin hesaplanmasıdır.

2013 yılının ikinci yarısında asgari ücret 1.021,5 TL olarak belirlenmiştir. Vergi ve prim yükümlülükleri çıktıktan sonra asgari geçim indirmisi eklenmiş hali ile ele geçen net tutar 803,68 TL'dir. Eşlerin her ikisinin de asgari ücretten ve bu çalışmada önerilen esnek çalışma modeline göre istihdam edildiği varsayımıyla erkek sigortalı aylık 203,1 TL, kadın sigortalı aylık 308,5 TL ve toplamda ise bu hane aylık 511,7 TL gelir kaybına uğrayacaktır. Sigortalıların 2013 yılı ikinci altı ayına ilişkin ortalama prime esas kazançları yaklaşık 1.710 TL'dir. Vergi ve prim yükümlülükleri çıktıktan sonra asgari geçim indirimi eklenmiş hali ile ele geçen net tutar yaklaşık 1222 TL'dir. Eşlerin her ikisinin de ortalama prime esas kazançtan ve bu çalışmada önerilen esnek çalışma modeline göre istihdam edildiği varsayımıyla erkek sigortalı aylık yaklaşık 340 TL, kadın sigortalı aylık 517 yaklaşık TL ve toplamda ise bu hane aylık yaklaşık 857 TL gelir kaybına uğrayacaktır.

Önerilen esnek çalışma modeline göre istihdam edilenlere yönelik olası gelir teşviki maliyetleri baz yılda sigortalı bulunanlar için aşağıda gösterildiği gibidir.

$$\text{BYKSGTM}_t^i = \text{Maks}[\text{ÇS}_{t,i}(1,5), \text{ÇS}_{t,i}(2,5), \text{ÇS}_{t,i}(3,5), \text{ÇS}_{t,i}(4,5), \text{ÇS}_{t,i}(5,5)] \\ \times [\text{TK}_i^{\text{kadın}} \\ \times \text{AÜ}_t \times (1-\text{İPO}) - \text{TK}_i^{\text{kadın}} \times \text{AÜ}_t \times (1-\text{İPO}) \times 0,15] \times \text{KSPGKO}$$

Burada BYKSGTM_t^i baz yılda $4/a'$ lı olarak sigortalı bulunan i yaşındaki kadınlara yönelik t yılındaki gelir teşviki maliyetini ve İPO ise işçi prim oranını belirtmektedir. Diğer terimlerin tanımlamaları daha önce yapılan tanımlamalarla aynıdır. Erkek sigortalılara yönelik gelir teşviki maliyet formülü aşağıdaki gibidir.

$$\text{BYESGTM}_t^i = [\text{ÇS}_{t,i}(1,5), \text{ÇS}_{t,i}(2,5), \text{ÇS}_{t,i}(3,5), \text{ÇS}_{t,i}(4,5), \text{ÇS}_{t,i}(5,5)] \times [\text{TK}_{t,i}^{\text{erkek}}$$

$$\times \text{AÜ}_t \times (1-\text{İPO}) - \text{TK}_{t,i}^{\text{erkek}} \times \text{AÜ}_t \times (1-\text{İPO}) \times 0,15] \times \text{ESPGKO}$$

Prim maliyet hesaplamalarında olduğu gibi 4/a'lı kadın sigortalıların hepsinin yine 4/a'lı erkek sigortalılarla evli olduğu, boşanma durumunun yaşanmadığı ve bahsettiğimiz durumlardaki sigortalıların hepsinin bu çalışmada önerilen esnek çalışma modeline göre çalışma hayatına devam edecekleri varsayımları ile oluşacak gelir teşvik maliyeleri projeksiyon dönemi boyunca Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Sigortalılara Kendi Prime Esas Kazançları Üzerinden Verilecek Gelir Teşvikleri

Yıl	Sigortalıların Gelir Kaybı (Milyon TL)
2014	3.182
2015	3.826
2016	4.522
2017	5.282
2018	5.940
2019	6.622
2020	7.345
2021	8.108
2022	8.890
2023	9.694

Söz konusu gelir teşvikinin gerçek prime esas kazançlar üzerinden değil de asgari ücret üzerinden yapılacağını varsayarsak oluşacak teşvik maliyeti yine 4/a'lı kadın sigortalıların hepsinin yine 4/a'lı erkek sigortalılarla evli olduğu, boşanma durumunun yaşanmadığı ve bahsettiğimiz durumlardaki sigortalıların hepsinin bu çalışmada önerilen esnek çalışma modeline göre çalışma hayatına devam edecekleri varsayımları ile oluşacak gelir teşvik maliyeleri projeksiyon dönemi boyunca Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Sigortalılara Asgari Prime Esas Kazançları Üzerinden Verilecek Gelir Teşvikleri

Yıl	Sigortalıların Gelir Kaybı (Milyon TL)
2014	1.848
2015	2.210
2016	2.600
2017	3.025
2018	3.391
2019	3.770
2020	4.171
2021	4.596
2022	5.031
2023	5.480

4.7. Alt Bölüm Özet Sonuçları

Çalışmanın bu bölümüne kadar elde edilen maliyet tabloları aşağıda yer almaktadır. Buna göre, önerilen teşvik uygulamasına çalışanların uğrayacağı gelir kaybının devlet tarafından giderilmesi hususunun dahil edilmemesi durumunda kamunun karşılaşacağı prim ve vergi maliyetleri Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5

Yıl	SGK Prim Maliyeti (Milyon TL)	İşsizlik Sigortası Prim Maliyeti (Milyon TL)	Toplam Vergi Maliyeti (Milyon TL)	Toplam Maliyet (Milyon TL)
2014	1.313	134	601	2.048
2015	1.579	161	723	2.462
2016	1.866	190	854	2.910
2017	2.179	222	998	3.399
2018	2.451	249	1.122	3.823
2019	2.733	278	1.251	4.262
2020	3.031	308	1.388	4.727
2021	3.346	340	1.532	5.218
2022	3.668	373	1.680	5.721
2023	4.000	407	1.832	6.239

Önerilen teşvik uygulamasından yararlanacak sigortalılara kendi prime esas kazançları üzerinden devlet tarafından sağlanacak olası bir gelir desteği varsayımıyla oluşacak kamu maliyeti Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6

Yıl	Toplam Prim Maliyeti (Milyon TL)	Toplam Vergi Maliyeti (Milyon TL)	Sigortalılara Kendi PEK'leri Üzerinden Sağlanacak Gelir Desteği (Milyon TL)	Toplam Maliyet (Milyon TL)
2014	1.447	601	3.182	5.230
2015	1.739	723	3.826	6.288
2016	2.056	854	4.522	7.432
2017	2.401	998	5.282	8.681
2018	2.700	1.122	5.940	9.762
2019	3.011	1.251	6.622	10.884
2020	3.339	1.388	7.345	12.072
2021	3.686	1.532	8.108	13.327
2022	4.041	1.680	8.890	14.611
2023	4.407	1.832	9.694	15.933

Teşvik uygulamasından yararlanacak sigortalılara kendi prime esas kazançları üzerinden değil de asgari prime esas kazanç üzerinden devlet tarafından sağlanacak olası bir gelir desteği varsayımıyla oluşacak kamu maliyeti Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7

Yıl	Toplam Prim Maliyeti (Milyon TL)	Toplam Vergi Maliyeti (Milyon TL)	Sigortalılara Asgari PEK Üzerinden Sağlanacak Gelir Desteği (Milyon TL)	Toplam Maliyet (Milyon TL)
2014	1.447	601	1.848	3.896
2015	1.739	723	2.210	4.673
2016	2.056	854	2.600	5.510
2017	2.401	998	3.025	6.424
2018	2.700	1.122	3.391	7.213
2019	3.011	1.251	3.770	8.031
2020	3.339	1.388	4.171	8.898
2021	3.686	1.532	4.596	9.814
2022	4.041	1.680	5.031	10.752
2023	4.407	1.832	5.480	11.719

4.8. Başka Varsayımlar Altında Prim, Vergi ve Gelir Teşviki Maliyet Hesap Sonuçları

Bu bölüme kadar yapılmış prim, vergi ve gelir teşviki maliyet hesaplamalarının 4/a'lı kadın sigortalıların hepsinin yine 4/a'lı erkek sigortalılarla evli olduğu, boşanma durumunun söz konusu olmadığı ve bahsettiğimiz durumlardaki sigortalıların hepsinin bu çalışmada önerilen esnek çalışma modeline göre istihdam edilecekleri varsayımına dayandırmıştık. Bu varsayımda sayılan durumların hepsinin birlikte gerçekleşmesi elbette mümkün değildir. Bir başka ifadeyle, 4/a'lı bir kadın sigortalının 4/b'ye tabi çalışan (Bağ-Kurlu) veya 4/c'ye tabi çalışan (Kamu görevlisi) eşi olabilir. Bunun dışında aynı kadın sigortalı eşinden boşanmış olabilir veya okul öncesi yaşta çocuk veya çocukları bulunan 4/a'lı sigortalı çiftler ilgili çocuk ya da çocuklarını kendi ebeveynlerine baktırmak, bu iş için bakıcı tutmak veya kreş seçeneğini değerlendirmek suretiyle bu çalışmada önerilen esnek çalışma modeline göre istihdam edilmek istemeyebilir. Karşılaşılan diğer bir durum ise çalışan kadınlardaki doğurganlığın çalışmayan kadınlara göre daha düşük olusudur. Bu bölümde, sayılan sebeplerden ötürü ve belirli varsayımlar altında önerilen esnek çalışma modeline dahil olmayabilecek sigortalılar göz ardı edildikten önerilen sistemden yararlanabilecek sigortalılara yönelik prim, vergi ve gelir teşviklerinin maliyetleri hesaplanarak özet tablolar halinde sunulmuştur. Kullanılan ek varsayımlar aşağıda maddeler halinde sunulmuştur.

- 2012 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi veri tabanından Türkiye'de il ve ilçe merkezlerinde ikamet eden 15 – 19 yaş grubundaki kadınların % 6'sının, 20 – 24 yaş grubundaki kadınların % 38'inin, 25 – 29 yaş grubundaki kadınların % 72'sinin, 30 – 34 yaş grubundaki kadınların % 83'ünün, 35 – 39 yaş grubundaki kadınların % 84'ünün, 40 – 44 yaş grubundaki kadınların % 84'ünün ve 45 – 49 yaş grubundaki kadınların ise % 83'ünün evli olduğu bilgisi elde edilmiştir. Sayılan yaş gruplarındaki evlilik oranlarının projeksiyon dönemi boyunca sabit kalacağı varsayılmıştır.
- Bu çalışmada öngörülen teşviklerin sadece eşlerden her ikisinin de 4/a'lı sigortalılara yönelik olmasından dolayı evli olan 4/a'lı sigortalı kadınların % 90'ının eşlerinin yine 4/a'lı sigortalı olduğu varsayılmıştır.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından 2008 yılında yapılan Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmasına göre kentlerde 6 yaş altı çocuğu olup çalışan kadınların çocuklarına % 3,8

oranında ablaları, % 0,4 oranında ağabeyleri, % 16,1 oranında çalışan kadının annesi, % 16,8 oranında çalışan kadın sigortalının kocasının annesi, % 3,3 oranında diğer akrabaları, % 8,3 oranında para karşılığı bakıcılar ve % 10,1 oranında da okul öncesi eğitim kurum ve kuruluşları tarafından bakım hizmeti sunulduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bilgilere dayanarak çalışmada öngörülen teşviklerden yararlanma oranının, çalışan kadının annesi, çalışan kadının eşinin annesi, abla, ağabey ve kurumsal bakım oranları çıktıktan sonra geriye kalan % 52,8 olduğu varsayılarak bu oran projeksiyon dönemi boyunca sabit kalacaktır.

- Hesaplamalarda kullanılan kaba doğum hızları 2012 yılı için iller bazında kadın sigortalı sayısına göre ağırlıklandırılmıştır. Buna göre, ağırlıklandırılmış kaba doğum hızı TÜİK'in 2012 yılı için açıklamış olduğu Türkiye geneli kaba doğum hızından % 6,75 daha azdır. Elde edilen bu oran hesaplamalara yansıtılmış olup, söz konusu oranın projeksiyon dönemi boyunca sabit kalacağı varsayılmıştır.
- Gora Mboup ve Tulshi Saha tarafından Demografi ve Sağlık Araştırma yayınları çerçevesinde yapılan çalışmaya göre Türkiye'de çalışan kadınlardaki toplam doğurganlık hızı ülke genelindeki doğurganlık hızından % 15,18 oranında daha az olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu oran hesaplamalara yansıtılmış olup, söz konusu oranın projeksiyon dönemi boyunca sabit kalacağı varsayılmıştır.

Sayılan varsayımlar altında yeniden yapılan hesaplamalara göre, önerilen teşvik uygulamasına çalışanların uğrayacağı gelir kaybının devlet tarafından giderilmemesi durumunda kamunun karşılaşacağı prim ve vergi maliyetleri Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8.

Yıl	SGK Prim Maliyeti (Milyon TL)	İşsizlik Sigortası Prim Maliyeti (Milyon TL)	Toplam Vergi Maliyeti (Milyon TL)	Toplam Maliyet (Milyon TL)
2014	345	35	158	538
2015	418	43	191	652
2016	499	51	228	778
2017	588	60	269	917
2018	664	68	304	1.036
2019	744	76	341	1.160
2020	828	84	379	1.292
2021	919	93	421	1.433
2022	1.011	103	463	1.577
2023	1.106	112	506	1.725

Önerilen teşvik uygulamasından yararlanacak sigortalılara kendi prime esas kazançları üzerinden devlet tarafından sağlanacak olası bir gelir desteği varsayımıyla oluşacak kamu maliyeti Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9

Yıl	Toplam Prim Maliyeti (Milyon TL)	Toplam Vergi Maliyeti (Milyon TL)	Sigortalılara Kendi PEK'leri Üzerinden Sağlanacak Gelir Desteği (Milyon TL)	Toplam Maliyet (Milyon TL)
2014	380	158	835	1.373
2015	461	191	1.013	1.666
2016	550	228	1.209	1.987
2017	648	269	1.425	2.342
2018	732	304	1.610	2.647
2019	819	341	1.802	2.962
2020	913	379	2.008	3.299
2021	1.012	421	2.227	3.660
2022	1.114	463	2.450	4.027
2023	1.218	506	2.680	4.404

Teşvik uygulamasından yararlanacak sigortalılara kendi prime esas kazançları üzerinden değil de asgari prime esas kazanç üzerinden dev-

let tarafından sağlanacak olası bir gelir desteği varsayımıyla oluşacak kamu maliyeti Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10

Yıl	Toplam Prim Maliyeti (Milyon TL)	Toplam Vergi Maliyeti (Milyon TL)	Sigortalılara Asgari PEK Üzerinden Sağlanacak Gelir Desteği (Milyon TL)	Toplam Maliyet (Milyon TL)
2014	380	158	468	1.006
2015	461	191	567	1.219
2016	550	228	675	1.453
2017	648	269	793	1.710
2018	732	304	895	1.931
2019	819	341	1.000	2.160
2020	913	379	1.112	2.404
2021	1.012	421	1.233	2.666
2022	1.114	463	1.355	2.932
2023	1.218	506	1.480	3.205

5. Sonuç ve Öneriler

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları 2008 yılı anketinde çalışan kadınların iş bırakma nedenlerine göre yüzde dağılım sonuçları yer almaktadır. Bu sonuçlara göre çalışan kadınların % 11'i gebelik veya çocuk bakımı yüzünden iş hayatlarına son verdiklerini belirtmişlerdir. Aynı ankete göre araştırmanın yapıldığı tarihten 12 ay öncesine kadar çalışmayan kadınların % 31'i istihdamda bulunmama nedenlerini çocuk bakımı olarak beyan etmişlerdir. Bu sonuçlar ülkemizde çocuk sahibi olan kadınların oldukça yüksek oranda ya istihdamdan ayrılmayı ya da istihdamda olmamayı tercih ettiğini göstermektedir. 2000 yılında kadınların işgücüne katılma oranı ülkemizde % 26,6 iken 2012 yılında söz konusu oran sadece yaklaşık 3 puanlık artışla % 29,5 seviyesine ulaşabilmiştir. Kadınların işgücüne katılma oranında 12 yıllık süreçte geline noktanın yeterli seviyede olmadığı aşikardır. Aynı oran OECD ülkelerinde % 65 seviyelerindedir.

Ülkemizde çocuk bakımının kadın istihdamı açısından olumsuz etkilerini rakamlarla çok açık bir şekilde görmekteyiz. Çocuk bakımının sadece kadınların görevi olmaktan çıkarılması ve bu konuda eşlerin her ikisinin de sorumluluk sahibi olması gerekliliğini göz önünde bulundurmak suretiyle önerilen çalışma modelinin ana prensipleri özetlenerek

aşağıda maddeler halinde sunulmuştur.

- Önerilen çalışma modeli sadece 4/a'lı sigortalı eşlere yöneliktir.
- Modelde, doğum yapan 4/a sigortalısı kadının yasal doğum izninin bitiminden başlayıp çocuk ya da çocuklarının ilkokul çağına gelene kadar hem kendisinin hem de yine 4/a sigortalısı olan eşinin kısmi süreli istihdamı önerilmektedir.
- Kısmi süreli çalışan 4/a sigortalısı eşlerin haftalık çalışma ve İş Kanunda belirtilmiş haftalık 24 saatlik kesintisiz dinlenme süreleri birbirine çakışmayacak şekilde düzenlenecektir. Böylece ilkokul öncesi yaşta bulunan çocuk veya çocuklar haftanın her günü anne veya babalarının yanında bulunacaktır.
- Önerilen çalışma modelinin asıl hedef kitlesi eşlerin her ikisinin de 4/a sigortalısı olduğu ve ilkokul öncesi yaşta çocuk veya çocukları sahip fakat çocuklarının bakımı için kreş, bakıcı, aile fertlerinin çocuklara bakması gibi imkanlardan yararlanamayan veya çocuklarına işlerinden ayrılmadan kendileri bakmak isteyen kişilerdir.
- Önerilen modele göre istihdam edilen 4/a sigortalısı eşlerin haftalık çalışma takvimi, 4447 sayılı İş Kanununun 46'ncı maddesindeki "Bu Kanun kapsamına giren işyerlerinde, işçilere tatil gününden önce 63 üncü maddeye göre belirlenen iş günlerinde çalışmış olmaları koşulu ile yedi günlük bir zaman dilimi içinde kesintisiz en az yirmi dört saat dinlenme (hafta tatili) verilir" hükmüne dayanarak 4/a sigortalısı erkek ve kadın eşlerin ilkokul yaşının altında çocuk veya çocuklarına bakmak için haftalık resmi bir günlük (yirmi dört saatlik) izinlerini ayrı günlerde kullanmaları, haftanın kalan beş iş gününün iki iş günü erkek eşin çocuklarına bakması ve haftada altı gün yerine dört gün çalışması, geriye kalan üç iş gününde kadın eşin çocuklarına bakması altı gün yerine üç gün çalışacak olması esasına göre şekillenecektir.
- Önerilen modele göre istihdam edilme tamamen gönüllülük esasına dayanacaktır.
- İlkokul öncesi yaşta bulunan çocuklarına bakma amacıyla önerilen esnek çalışma modeline göre (kısmi süreli çalışma) istihdam edilecek sigortalıların eksik kalan sigorta prim günleri tam zamanlı çalışılmış gibi değerlendirilecektir.
- Söz konusu uygulama SGK'ya prim kaybı, Maliye Bakanlığına vergi kaybı ve uygulamadan yararlanacak sigortalılara da geçici gelir kaybı olarak yansiyacaktır.

- İşverenlere, önerilen çalışma modeline göre çalışmak isteyen sigortalıları istihdam etme veya istihdamda tutma zorunluluğu getirecek yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Kısmi süreli çalışma modelinin ana prensiplerinden de anlaşılacağı gibi model çalışma hayatının aktörleri olan işçi, işveren ve devlete bazı yükümlülükler getirmektedir. Bu tarz çalışma modellerinin hayata geçirilmesi için çalışma hayatının bütün aktörleri sorumluluk almak zorundadır. Söz konusu aktörlerden birinin bile bu çalışmada önerilen modeli benimsememesi durumunda ilgili çalışma modelinin hayata geçirilmesi mümkün değildir.

Eşlerin her ikisinin asgari prime esas kazanç üzerinden ve önerilen esnek çalışma modeline göre istihdam edilmesi durumunda söz konusu hanenin gelir kaybı 2013 yılı ikinci altı aylık dönem parametrelerine göre aylık yaklaşık 512 TL olacaktır (ortalama prime esas kazançlar üzerinden sigortalıların uğrayacağı gelir kaybı aynı dönem için 857 TL'dir). 4/a sigortalısı eşler söz konusu gelir kaybına çocukları ilkökul çağına gelene kadar geçici olarak maruz kalacaklarıdır. Bu süreçte 4/a sigortalısı eşlerin kazanımı çocuklarının ilkökul çağına gelene kadar herhangi bir çocuk bakım mekanizmasına ihtiyaç duymadan yanlarında bulunacak olmasıdır. Diğer bir kazanım ise 4/a sigortalısı kadının çocuğuna bakmak için geçici veya sürekli olarak istihdamdan ayrılmasına gerek kalmamasıdır.

Çalışmanın uygulama bölümündeki 4.4, 4.5 ve 4.6 nolu alt bölümlerinde elde edilen maliyet sonuçlarına bu bölümde değinilmeyecek, sadece söz konusu maliyetlerin 2014, 2015 ve 2016 yılları için OVP'de öngörülmüş merkezi yönetim bütçelerine oranları tartışılacaktır. Bunun sebebi, söz konusu hesaplamaların 4/a sigortalısı bütün kadınların yine 4/a sigortalısı erkeklerle evli olduğu ve hepsinin önerilen çalışma modeline göre istihdam edileceği varsayımıyla oluşabilecek maksimum maliyeti yansımasıdır. Söz konusu maksimum maliyetler ilgili bölümde tablolar halinde sunulmuştur. Bunun yerine yine uygulama bölümündeki alt bölümünde 4.8'de sıralanan gerçek hayata daha uygun varsayımlar altında yapılan hesaplamaları yorumlanacaktır. Buna göre, 2014 yılında önerilen kısmi esaslı çalışma modelinin, bu modele göre istihdam edilen sigortalılara devlet tarafından herhangi bir gelir desteği sağlanmayacağı varsayımıyla, maliyeti 345 milyon SGK prim maliyeti, 35 milyon işsizlik sigortası prim maliyeti ve 158 milyon gelir ile damga vergisi maliyeti olmak üzere toplam 538 milyon TL olacağı tahmin edilmektedir. Söz konusu maliyete ilişkin 2015 ve 2016 yılı tahminleri sırasıyla 652 ve 778 milyon TL'dir. Kısmi süreli çalışma modeline göre istihdam edilen ve eşlerin her ikisinin de 4/a sigortalısı olduğu ha-

nelere sigortalıların kısmi çalışmalarından ötürü uğradıkları gelir kaybının devlet tarafından telafi edilmesi durumunda karşılaşılabilecek maliyete ilişkin 2014 yılı tahmini 1 milyar 373 milyon TL'dir. Bu tutarın 345 milyon TL'si SGK'ya prim maliyeti, 35 milyon TL'si işsizlik sigortası fonu maliyeti ve 158 milyon TL'si Maliye Bakanlığına vergi kaybı maliyeti karşılığı olarak verilecek ve kalan 835 milyon TL ise uygulamadan faydalanan sigortalılara gelir desteği olarak yansıtılacaktır. Aynı maliyetin 2015 ve 2016 yıllarına ilişkin tahminleri sırasıyla 1 milyar 666 milyon ve 1 milyar 987 milyon TL'dir. Söz konusu sigortalılara kendi prime esas kazançları üzerinden değil de asgari prime esas kazanç üzerinden gelir desteği sağlanması durumunda uygulamanın 2014 yılı maliyetinin 1 milyar 6 milyon TL olacağı tahmin edilmektedir. SGK, işsizlik sigortası fonu ve Maliye Bakanlığına uygulamadan kaynaklanan mali kayıplarına istinaden gönderilecek tutarlar aynıdır. 2015 ve 2016 yıllarına ilişkin maliyet tahminleri sırasıyla 1 milyar 219 milyon ve 1 milyar 453 milyon TL'dir. Projeksiyon döneminin diğer yıllarına ait maliyet tahminleri uygulama bölümünde yer almaktadır. Söz konusu maliyetlerin 2014 - 2016 yılları için OVP merkezi yönetim bütçe tahminlerine oranı Tablo 11'de yer almaktadır.

Tablo 11. Önerilen Çalışma Modelinin Alt Bölüm 4.8'deki Varsayımlar Altındaki Maliyetleri ve Bu Maliyetlerin Merkezi Yönetim Bütçesine Oranları

	OVP Merkezi Bütçe Tahmini (Milyar TL)			Önerilen Uygulamanın Maliyeti (Milyar TL)			Önerilen Uygulama Maliyetinin Merkezi Yönetim Bütçesine Oranı (%)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Sigortalılara Gelir Desteği Sağlanmadığı Durum	436,3	465,7	496,7	0,5	0,7	0,8	0,12%	0,14%	0,16%
Sigortalılara Kendi PEK'leri Üzerinden Gelir Desteği Sağlandığı Durum				1,4	1,7	2,0	0,31%	0,36%	0,40%
Sigortalılara Asgari PEK Üzerinden Gelir Desteği Sağlandığı Durum				1,0	1,2	1,5	0,23%	0,26%	0,29%

OVP'de ön görülen 2014 yılı merkezi yönetim bütçe tahminine oranı, önerilen esnek çalışma modeline göre istihdam edilen 4/a sigortalısı eşlere herhangi bir gelir desteği sağlanmadığı varsayımıyla % 0,12'dir. Bahsi geçen sigortalılara kendi prime esas kazançları üzerinden gelir desteği sağlanması durumunda 2014 yılında oluşacak maliyetin merkezi bütçeye oranı % 0,31 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Sigortalılara asgari prime esas kazanç üzerinden gelir desteği sağlanması durumunda ise söz konusu oranın % 0,23 seviyesinde gerçekleşeceği beklenmektedir.

Sistemdeki 4/a sigortalısı kadınların hepsinin evli, eşlerinin yine 4/a sigortalısı olması ve söz konusu sigortalıların hepsinin önerilen çalışma modelinden faydalanmaları durumunda 2014, 2015 ve 2016 yılları için tahmin edilen maliyetlerin OVP merkezi yönetim bütçesi tahminlerine oranı Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12. Önerilen Çalışma Modelinin Alt Bölüm 4.4, 4.5 ve 4.6'daki Varsayımlar Altındaki Maliyetleri ve Bu Maliyetlerin Merkezi Yönetim Bütçesine Oranları

	Önerilen Uygulamanın Maliyeti (Milyar TL)			Önerilen Uygulama Maliyetinin Merkezi Yönetim Bütçesine Oranı (%)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Sigortalılara Gelir Desteği Sağlanmadığı Durum	2,0	2,5	2,9	0,47%	0,53%	0,59%
Sigortalılara Kendi PEK'leri Üzerinden Gelir Desteği Sağlandığı Durum	5,2	6,3	7,4	1,20%	1,35%	1,50%
Sigortalılara Asgari PEK Üzerinden Gelir Desteği Sağlandığı Durum	3,9	4,7	5,5	0,89%	1,00%	1,11%

İlkokul öncesi yaşta çocuğu bulunan 4/a'lı sigortalılara yönelik kısmi süreli çalışma modelinin maliyetleri bazı alt uygulamalar vasıtasıyla aşağı çekilebilir. Örneğin çocuk ya da çocuklarına bakmak için kısmi sü-

reli çalışan sigortalılara çalıştıkları günlerde fazla mesai yaptırmak veya yaptıkları işin niteliğine uygun olmak suretiyle çalışmadıkları günlerde evlerinden birtakım işlerini yürütmek vasıtasıyla yeni çalışma tanımları atanabilir. Bu sayede sigortalıların kısmi çalışmalarından ötürü uğrayacakları gelir kaybı, dolayısıyla devletin uğrayacağı prim, vergi ve olası bir gelir desteği kaybı azalacak veya sıfıra inecektir. Diğer yandan önerilen çalışma modelinin özellikle kadın istihdamında sağlayacağı olası artışlar kamu finansman dengesine fazladan vergi ve prim geliri olarak yansiyacaktır. Örneğin 2013 yılı istihdam ve ekonomi parametrelerine göre 4/a kadın sigortalı sayısında sağlanacak 1 puanlık artışın, bütün sigortalıların asgari prime esas kazanç üzerinden bildirildiği ve söz konusu sigortalıların işverenlerinin 5510 sayılı Kanununun 81'inci maddesinde bahsedilen 5 puanlık işveren prim indiriminden yararlandığı varsayımıyla, 54 milyonu vergi ve 128 milyonu SGK ve işsizlik sigortası fonu geliri olmak üzere kamu maliyesine toplam yıllık fazladan 182 milyon TL gelir getirici etkisi bulunmaktadır. Söz konusu olumlu mali etki boyutu yine 2013 parametreleri göz önünde bulundurularak sigortalıların ortalama prime esas kazanç üzerinden bildirildiği varsayımıyla 91 milyonu vergi 218 milyonu SGK ve işsizlik sigortası fonu geliri olmak üzere toplam 309 milyon olacaktır. Önerilen çalışma modelinin özellikle kadın sigortalıların çocuk bakımı yüzünden işlerinden ayrılma veya istihdamda bulunmama tercihlerini tersine çevirecek bir etkiye sahip olabileceği ve bu sigortalıların çalışma hayatında uzun yıllar kalacağı düşünülürse kamunun elde edeceği vergi ve prim gelir miktarları uzun vadede çok daha fazla olacaktır ve bu durum modelin olası maliyetlerini daha aşağı çekecektir.

Çalışmada önerilen model çocukları kreş çağına gelene kadar sigortalılara sürekli kullanabilecekleri bir çalışma mekanizması sunarken, çocukları kreş çağından ilkökul çağına gelene kadar sigortalılara çocuk bakımı ve istihdamlarını bir arada yürütülebilmeleri için ara bir çözüm ortaya koymaktadır. Özellikle çalışan kadınların işyerlerinin içinde veya yakınında devlet tarafından desteklenen veya bir fiil işletilen, ücretsiz veya kişilerin gelirlerine göre makul bir şekilde ücretlendirilen kreş, bakım ve okul öncesi eğitim merkezleri gibi kuruluşların sayılarını ihtiyacı olan tüm vatandaşların yararlanabileceği şekilde artırmak dikkat çektiğimiz sorunun belki de tek kalıcı çözümüdür. Böylesi kuruluşların yaygınlaşmasıyla önerilen çalışma modeline göre sigortalıların istihdam edilme süreleri azalacak ve bunun akabinde modelin olası maliyetleri de düşecektir.

KAYNAKÇA

Catherine H, Naomi C, Workplace Solition for Childcare, ILO Publications, ISBN 978-92-2-122035-0, Geneva, 2010.

EUROSTAT Population and Social Conditions Data Base (Ulaşım tarihi Kasım 2013).
<http://www.bumko.gov.tr/TR,42/orta-vadeli-program.html> (Ulaşım Tarihi Aralık 2013).

Milli Eğitim Bakanlığı 2012/2013 Milli Eğitim İstatistikleri, Resmi İstatistik Programı Yayını, ISSN 1300 – 0993, Ankara, 2013.

OECD Employment Data Base (Ulaşım tarihi Kasım 2013).

OECD Family Data Base (Ulaşım tarihi Kasım 2013).

TÜİK Veri Tabanları (Adrese dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Evlenme İstatistikleri, Doğum İstatistikleri, İstihdam ve Ücret İstatistikleri, İşgücü İstatistikleri) (Ulaşım tarihi Kasım 2013).

TÜİK Nüfus, Demografi, İstihdam, İşsizlik ve Ücret Metaveri Tanımlamaları (Ulaşım Tarihi Aralık 2013).

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Yayın No: NEE-HÜ.09.01, Ankara, 2009.

EK 1: Kadın sigortalı sayısı projeksiyonu

Yaş	2014 kadın sigortalı sayısı	2015 kadın sigortalı sayısı	2016 kadın sigortalı sayısı	2017 kadın sigortalı sayısı	2018 kadın sigortalı sayısı	2019 kadın sigortalı sayısı	2020 kadın sigortalı sayısı	2021 kadın sigortalı sayısı	2022 kadın sigortalı sayısı	2023 kadın sigortalı sayısı
15	1.210	1.263	1.313	1.333	1.345	1.355	1.374	1.399	1.453	1.513
16	2.813	2.937	3.052	3.099	3.127	3.150	3.194	3.253	3.379	3.517
17	10.234	10.685	11.101	11.273	11.375	11.459	11.618	11.835	12.292	12.794
18	20.948	21.870	22.722	23.073	23.282	23.454	23.779	24.223	25.159	26.187
19	51.098	53.348	55.427	56.284	56.793	57.212	58.005	59.088	61.371	63.879
20	69.447	72.505	75.330	76.494	77.187	77.756	78.833	80.306	83.409	86.817
21	84.519	89.465	94.605	100.606	106.118	111.496	117.454	123.153	126.288	128.713
22	99.984	105.835	111.915	119.014	125.534	131.897	138.945	145.686	149.395	152.263
23	131.516	139.212	147.211	156.548	165.125	173.494	182.765	191.632	196.510	200.284
24	148.558	157.252	166.286	176.834	186.522	195.975	206.448	216.464	221.974	226.237
25	155.043	164.116	173.545	184.553	194.665	204.530	215.460	225.914	231.664	236.113
26	146.105	151.874	157.615	163.848	171.738	180.657	189.322	198.299	208.955	218.500
27	141.516	147.103	152.664	158.702	166.343	174.983	183.375	192.070	202.391	211.637
28	134.984	140.313	145.617	151.376	158.665	166.906	174.911	183.204	193.049	201.868
29	132.919	138.167	143.390	149.061	156.239	164.353	172.236	180.402	190.096	198.781
30	129.158	134.258	139.333	144.844	151.818	159.703	167.363	175.298	184.718	193.156

31	128.395	131.920	134.597	139.858	145.954	151.894	157.288	162.642	168.492	176.026
32	133.163	136.819	139.595	145.052	151.374	157.535	163.129	168.682	174.749	182.563
33	127.662	131.168	133.829	139.060	145.121	151.027	156.390	161.714	167.531	175.022
34	119.379	122.657	125.146	130.037	135.705	141.228	146.243	151.221	156.661	163.666
35	114.434	117.576	119.962	124.651	130.084	135.378	140.186	144.957	150.172	156.887
36	113.764	124.777	136.421	143.509	149.381	154.634	158.474	161.247	167.178	174.045
37	103.666	113.702	124.313	130.771	136.122	140.909	144.408	146.935	152.340	158.597
38	98.546	108.085	118.172	124.312	129.398	133.948	137.275	139.677	144.814	150.763
39	102.530	112.456	122.951	129.339	134.631	139.365	142.825	145.325	150.670	156.859
40	95.483	104.726	114.500	120.448	125.377	129.785	133.008	135.336	140.314	146.077
41	94.445	99.423	105.006	111.452	117.536	124.471	136.047	148.157	155.390	161.233
42	87.105	91.696	96.845	102.790	108.401	114.797	125.474	136.642	143.313	148.702
43	80.647	84.898	89.665	95.169	100.365	106.286	116.171	126.512	132.688	137.677
44	70.180	73.879	78.028	82.818	87.339	92.492	101.094	110.093	115.468	119.809
45	58.993	62.103	65.590	69.616	73.417	77.749	84.980	92.544	97.062	100.711
46	43.012	44.499	48.863	55.003	61.118	66.804	70.609	74.837	79.702	84.296
47	45.837	47.422	52.072	58.616	65.132	71.191	75.246	79.752	84.936	89.832
48	43.073	44.562	48.931	55.081	61.204	66.898	70.708	74.942	79.814	84.415
49	36.129	37.378	41.043	46.201	51.337	56.113	59.309	62.860	66.947	70.806
50	28.416	29.398	32.280	36.337	40.377	44.133	46.647	49.440	52.654	55.689

EK 2: Sisteme yeni giren veya tekrar tescilli yapılan kadın sigortalı sayıları projeksiyonu

Yaş	Yeni giren kadın sigortalı 2014	Yeni giren kadın sigortalı 2015	Yeni giren kadın sigortalı 2016	Yeni giren kadın sigortalı 2017	Yeni giren kadın sigortalı 2018	Yeni giren kadın sigortalı 2019	Yeni giren kadın sigortalı 2020	Yeni giren kadın sigortalı 2021	Yeni giren kadın sigortalı 2022	Yeni giren kadın sigortalı 2023
15	1.769	1.850	1.916	1.919	1.929	1.941	1.976	2.019	2.121	2.211
16	7.807	8.157	8.462	8.531	8.590	8.649	8.787	8.965	9.368	9.758
17	12.116	12.673	13.120	13.097	13.152	13.232	13.481	13.783	14.524	15.141
18	33.020	34.523	35.772	35.863	36.057	36.288	36.926	37.718	39.602	41.269
19	25.348	26.584	27.386	26.682	26.605	26.716	27.417	28.177	30.306	31.663
20	24.587	27.055	29.446	32.908	37.374	42.130	47.576	52.307	54.118	53.755
21	28.540	29.881	31.517	33.997	35.125	36.534	38.749	40.136	38.723	38.775
22	47.001	49.362	52.102	55.975	58.174	60.682	64.236	66.770	65.589	66.030
23	37.390	39.066	41.185	44.545	45.842	47.587	50.539	52.225	49.766	49.645
24	29.473	30.619	32.236	35.125	35.758	36.918	39.353	40.396	37.145	36.642
25	15.056	12.552	10.139	7.900	5.898	5.732	5.531	4.686	5.948	10.326
26	15.870	15.814	16.190	17.070	19.110	20.660	21.037	21.946	24.200	23.871
27	13.290	13.153	13.436	14.199	16.063	17.437	17.679	18.431	20.463	20.008
28	16.842	16.876	17.310	18.216	20.218	21.783	22.261	23.234	25.477	25.315
29	14.863	14.828	15.188	16.006	17.885	19.321	19.689	20.542	22.624	22.352
30	17.339	15.876	13.971	14.672	15.817	15.490	13.800	12.272	10.993	10.063

31	22.067	21.471	21.080	24.132	25.727	26.412	26.670	27.377	28.635	31.192
32	12.444	11.539	10.916	13.653	14.812	15.039	14.867	15.165	15.994	18.034
33	8.927	7.977	7.318	9.818	10.787	10.865	10.575	10.735	11.393	13.172
34	11.167	10.356	9.797	12.250	13.288	13.491	13.337	13.603	14.346	16.175
35	14.806	22.028	30.849	35.792	37.449	37.820	36.903	35.357	37.001	39.183
36	7.597	11.574	12.292	8.291	7.274	6.782	5.561	4.637	7.549	8.478
37	11.023	15.045	16.116	12.723	12.008	11.750	10.772	10.028	12.894	13.986
38	19.350	24.028	25.956	23.283	23.059	23.224	22.596	22.103	25.287	26.860
39	8.965	12.741	13.599	10.125	9.313	8.966	7.937	7.154	9.881	10.841
40	13.896	13.792	11.066	8.736	9.479	11.986	19.601	28.816	33.956	35.324
41	10.460	8.036	8.678	9.470	9.247	10.170	14.561	15.293	11.069	9.923
42	11.107	8.872	9.367	10.179	9.776	10.571	14.693	15.338	11.403	10.354
43	8.081	5.599	5.765	6.001	5.451	5.464	8.586	8.675	4.562	3.201
44	7.857	5.576	5.354	5.408	4.501	4.580	6.478	6.077	2.461	978
45	1.655	0	0	2.353	4.600	6.457	6.176	3.192	1.020	1.498
46	14.570	14.581	16.156	19.783	20.712	21.089	19.714	20.650	21.470	21.804
47	10.343	8.223	11.187	12.905	13.003	12.597	10.810	11.135	11.838	11.317
48	5.586	3.908	4.766	6.021	5.445	4.612	2.507	2.515	2.598	1.991